

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblické teologie

Jiří Zeman

**Ježíšovy výroky o učednictví
v Matoušově evangeliu**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2016

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne 14. dubna 2016, Jiří Zeman.

Bibliografická citace

Ježíšovy výroky o učednictví v Matoušově evangeliu [rukopis]: Diplomová práce / Jiří Zeman; vedoucí práce: Jaroslav Brož. -- Praha, 2016. -- 69 s.

Anotace

Práce se zabývá Ježíšovými *logií* o povolání, jak jsou zachycena v osmé kapitole Matoušova evangelia s přihlédnutím k synoptické době textu u Lukáše. Původní řecký text je přeložen do národního jazyka, poté je provedena jazyková analýza. Dále se v práci zkoumá původní rámec *logií* i jejich zakotvenost v hypotetickém prameni Q. Za pomoci vybraných komentátorů (France, Hagner, Osborne, Fausti) jsou *logia* a jejich význam nahlíženy v širším rámci současného bádání. Jejich výklady jsou doplněny o pohled církevních otců prvních staletí.

Metodou práce je analýza originálního textu a komparace komentářů k němu.

Klíčová slova

logia, učednictví, povolání, Syn člověka, Evangelium podle sv. Matouše

Abstract

The thesis deals with the Jesus' *logia* about vocation contained in Matthew 8, taking into account the synoptic parallel of the text in Luke. The original Greek text is, first, translated into Czech and then linguistically analyzed. The thesis further examines the original setting of the *logia* and their foundation in the hypothetical Q source. With the help of selected commentators (France, Hagner, Osborne, Fausti) are the *logia* and their meaning interpreted within the wider context of contemporary research. These modern interpretations are

supplemented by views of the early Church Fathers. The method used in the present thesis is the analysis of the original text and a comparison of relevant commentaries.

Keywords

logia, discipleship, vocation, Son of man, Gospel according to Matthew

Počet znaků (včetně mezer): 92 630

Poděkování

Děkuji za vstřícnost všem zástupům pomocníků a za trpělivost těm, které jsem pro lopotu zanedbával. Děkuji mnoha skrytým orantům. Solo Dios...

„Děkuji, děkuji za bolest, jež učí mě citu.“
Karel Kryl

„Dávám Ti všechno, co mi bereš, přijímám všechno, co mi dáváš.“
Matka Tereza

Věnuji i toto přínosné pachtění Janě z Arcu, panně, Prokopu, opatovi, Tomáši, volovi, Františku, bláznovi, Filipu, smíškovi a Šdrachovi, Mešachovi i Abednegovi...

Obsah

ÚVOD.....	9
1. JAZYKOVÁ A LITERÁRNÍ ANALÝZA VYBRANÝCH TEXTŮ S JEJICH VÝKLADEM	13
1.1. Překlad řeckého textu.....	14
1.2. Jazyková a literární analýza	15
1.3. Poznámka k synoptickému čtení textu.....	19
2. STUDIUM VÝROKŮ V NEJBLIŽŠÍM KONTEXTU.....	25
2.1. Matoušovo evangelium.....	25
2.2. Rámec osmé kapitoly evangelia podle Matouše.....	28
3. JEŽÍŠOVY VÝROKY O POVOLÁNÍ V PROMĚNÁCH KONTEXTU	31
3.1. Spekulativní kontext výroků	31
3.2. Smysl výroků v kontextu Matoušova evangelia	33
4. ANALÝZA KLÍČOVÝCH BIBLICKO-TEOLOGICKÝCH TÉMAT	37
4.1. Syn člověka	37
4.2. Učedník	40
5. KOMENTÁŘ PERIKOPY	45
5.1. Komentáře k jednotlivým veršům.....	45
5.2. Vybrané výklady Otců	55
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	63
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	65

Úvod

Jestliže něco stojí člověka život, pak to je sám život a lidské putování v něm. Zápas, který provází lidskou existenci od bolesti porodu po bolest a nepřiměřenost skonu, zůstává trvalou výzvou a prubířským kamenem kohokoliv, kdo se zajímá o Kristův životní styl a nauku, kdo zvažuje, zda přece jen nebýt jeho učedníkem. Nejen kniha Sirachovcova vykresluje tuto danost, když přímočaře praví: „Synu, přicházíš-li sloužit Hospodinu, připrav svou duši na pokušení. Drž na uzdě své srdce a buď vytrvalý a nejednej ukvapeně, když tě něco postihne. Přilni k Hospodinu, neodvracej se od něho, abys nakonec dosáhl vyvýšení. Přijímej všechno, co tě potká, a jsi-li vždy znovu pokořován, buď trpělivý. Vždyť zlato se zkouší v ohni a lidé Bohu milí v peci pokoření. Důvěřuj Bohu, on se tě ujme, chod' cestou přímou a doufej v něho.“ (Sir 2,1–6).

Tato slova už nejednou zazněla do uší autora práce. Vše to dávno zná. Stěží by si ale pomyslel, že jsou letos určena nějak nově i jemu. Když se pak v kabinetu – na dvou hrubou látkou potažených křesílkách – rokovalo nad tématem závěrečné práce, zasáhla tematika učednictví mysl i srdce pisatele natolik, že ostatní možnosti nabízeného bádání ihned uzávorkoval. Něco se hlásilo ke slovu. Zprvu nebylo jasné, zda to byla intuice nebo romantická představa. Konečně. Budu biblickým vědcem! Výskal jsem si.

Časem, který tak neúprosně běžel, ale motivace rostla a dílo se jevilo jako přínosné – při nejmenším jako pokračování tolik důležitého *zabývání se* (studia), nebo jako další příležitost pro trénování vytrvalosti a pokory. Uvažování o těch, pro které Pán znamenal vše, o těch, kteří nemají ani noru, a přitom jsou *zváni* i před vladaře, aby podali *martyrium* o důvodu své naděje, se stávalo lákavým, působilo to krom bázně dokonce i jistý druh blaženosti.

Vše do sebe zapadalo. Autor má sice v jiné době, ale možná časem velmi podobně zakusit obojí, vždyť se rozhodl pro stejné hodnoty. Nyní poznává jejich sílu i náročnost. Ano, osahat si výroky, které zvou do radikálního vztahu, to bude to pravé pro další zápasící nedochůdče. *Omnia vel nihil*.

Titul vymezující práci – *Ježíšovy výroky o učednictví v Matoušově evangeliu* – ukazuje, že nebudou zkoumány všechny výroky o povolání, kolik jich jen můžeme v Písmu zahlédnout, ale že jsou představeny jen ty, které obsahuje druhé nejdelší kanonické *evangelium*. Je sice také přihlédnuto k Lukášovské verzi výroků, ale ta není hlavním zájmem teze, jako ani jiné možné texty. Zájmem práce zůstává pět veršů, biblickými badateli nahlížených jako tzv. *logia*. Tyto výroky, připisované přímo Kristu Ježíši (*ipssima verba Iesu*), zachycují ve snadno zapamatovatelných obrazech mnoho důležitého jak pro Mistrovy současníky, tak i pro jeho následovníky.

Prameny, ze kterých teze čerpá, jsou zejména tři hlavní. Kritická edice novozákonního textu Nestle-Aland 27. vydání; překlady Písma do národních jazyků (např. Bible kralická, King James Bible, Jeruzalémská bible, Český studijní překlad) a velké biblické komentáře (za všechny *World Biblical Commentary*, *Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament*). Studovány byly také biblické slovníky (*Anchor Bible Dictionary*, *Slovník biblické teologie...*).

Metodou práce je srovnávací analýza synchronní i diachronní. Použit je také pro teologické uvažování obecně nezbytný bipolární paradox.

Tezi je možné zařadit do biblického vědního oboru, ale i do rámce spirituální teologie, neboť chce mít alespoň pro pisatele dopad praktický – týkající se života s Kristem.

Text práce se člení do pěti kapitol. První kapitola přináší jazykovou a literární analýzu textu. Druhá studované výroky zasazuje do kontextu kapitoly i knihy. Třetí kapitola představuje historický rámec, ve kterém *logia* patrně zazněla. Čtvrtá kapitola přibližuje stěžejní biblicko-teologická témata vyskytující se ve studovaných výrociích. Poslední kapitola přináší pohledy a výsledky bádání vybraných komentátorů textu, jako i pokus o vlastní syntézu poznatků.

1. Jazyková a literární analýza vybraných textů s jejich výkladem

Kapitola je věnována studiu řeckého textu, ve kterém je Matoušovo evangelium napsáno a kanonicky uznáno (*pro ut iacet*). Důraz je položen na synchronní analýzu textu.

První část prezentuje vlastní překlad původního řeckého textu, nakolik je možné dobrat se jeho původního znění. Text originálu je přejet z kritického 27. vydání Nestle-Aland.

Druhou částí kapitoly je samotná literární analýza textu a gramatický komentář k veršům, jako i upozornění na možná různočtení či překladové nepřesnosti a jejich ozvuk v moderních překladech.

Třetí podkapitola přibližuje synoptické čtení studovaného textu a nastiňuje, jak je látka týkající se povolání u jednotlivých evangelistů seřazena.

1.1. Překlad řeckého textu

8,18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

8,18 Když pak Ježíš uviděl dav okolo sebe, poručil odjet na druhý břeh.

19 καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.

19 A přišed jeden zákoník řekl mu: „Učiteli, budu tě následovat, kamkoli bys šel.“

20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

20 A řekl mu Ježíš: „Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“

21 ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν ὁ [αὐτοῦ] εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

21 Jiný pak z [jeho] učedníků mu řekl: „Pane, dovol mi nejprve odejít a pohřbít mého otce!“

22 ὁ δὲ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

22 Ale Ježíš mu řekl: „Následuj mě a nech mrtvé pohřbít své mrtvé!“

1.2. Jazyková a literární analýza

Verš 18. „Když pak Ježíš uviděl dav okolo sebe...“ V této větě je variantní čtení výrazu *ochlon* – „zástup“. Významné rukopisy (\aleph^2 C L Θ f^{13} TR lat sy) mají „mnohé zástupy“ nebo „velký zástup“ nebo jednom „zástupy“. Navzdory této skutečnosti je textovou kritikou preferováno slovo v singuláru bez další specifikace, jak dosvědčují rukopisy B a sa^{mss}. V celé práci je slovo *ochlon* překládáno jako „dav“, protože dle mého názoru zřetelněji vystihuje neuspořádanost lidu, který se shukl kolem Ježíše před povoláním Dvanácti a před zrodem církve. Stojí za upozornění že, sloveso *idón*, které je participiem aoristu aktiva¹ by mělo být překládáno dokonavým tvarem „když uviděl“ (srov. JB, ČKP, BK, ČSP, SHCB), nikoli nedokonavým „viděl“, jak nacházíme v ČEP, B 21 či KJV.

„...poručil odjet na druhý břeh.“ Sloveso v hlavní větě *ekeleúsen* je zajímavé svým silně imperativním zabarvením oproti Mk 4,35 („přeplavme se“ *dielhómen*). Také stojí za povšimnutí, že sloveso „poručit“ se u Marka a Jana vůbec nevyskytuje a u Lukáše je použito jen jednou v Lk 18,40, kdy Ježíš nařizuje, aby k němu byl přivedený slepý muž.² V celém Novém zákoně je toto sloveso užito 25x. Hagner druhou polovinu tohoto verše rozšiřuje o dvě slova. Prvně doplňuje z důvodu přesnějšího pochopení překladu slovo „učedníci“³, neboť jej chápe ve smyslu Matoušova slovníku jako označení pro ty, kteří

¹ ZERWICK, Max – GROSVENOR, Mary. *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*. 5. vyd., Roma: Editrice Pontificio Instituto Biblico, 1996, s. 23.

² Srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Sacra Pagina. Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 144. Dále jen SP Mt. Kompletní seznam užívaných zkratk je uveden v závěru práce.

³ Srov. HAGNER, Donald, A. *Word Biblical Commentary, volume 33A, Matthew 1–13*. Dallas: Word Books, 1993, s. 212. Dále jen WBC Mt.

chtějí Ježíše slyšet a uvažují o následování jeho teorie i praxe.⁴ Jde tedy o ty, kteří už nejsou jen „davem“, ale ještě nejsou potvrzeni samotným Pánem.⁵ Následně přidává slovo „jezero“, čímž jen podtrhuje implicitní danost celé situace.⁶

Verš 19. „A přišel jeden zákoník řekl mu: ‚Učiteli, budu tě následovat, kamkoli bys šel.‘“ U tohoto verše neznají řecké opisy žádná významnější variantní znění. Překlady do moderních jazyků zaměňují *Didaskale* – „Učiteli“ za „Mistře“ (ČKP, ČEP, BK, JB, B 21, SHCB, KJV).⁷ Jde ovšem o nezanedbatelné rozlišení, které je třeba podržet, jak ukazuje France nebo Hanger.⁸ Posledně zmíněný autor k tomuto verši také připomíná, že sloveso *proselthon* – „přistoupil“ je Matoušovo oblíbené, ve srovnání s ostatními synoptiky.⁹

Verš 20. „A řekl mu Ježíš: ‚Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.‘“ Z jazykového hlediska nám tento verš nepřináší žádná různocnění. Za povšimnutí stojí, že tento verš je v doslovné shodě s Lukášovým podáním (Lk 9,58)¹⁰. Krom málo v Bibli frekventovaného slova „liška“ (v Novém zákoně pouze 3x) se zde poprvé u Matouše objevuje mnohoznačný apokalyptický titul Syn člověka.¹¹

Připomeňme, že zde použitý přítomný čas slovesa *legei* – „říká“, podobně, jako tomu je ve verši 22, je třeba přeložit minulým časem, neboť jde o tzv.

⁴ Srov. WBC Mt, s. 216.

⁵ Srov. WBC Mt, s. 217.

⁶ Srov. WBC Mt, s. 212.

⁷ Správně naproti tomu překládá ČSP nebo NKJ.

⁸ Srov. FRANCE, R. T. *The Gospel of Matthew, New International Commentary on the New Testament*, Michigan: Eerdmans, 2007, s. 325. Dále jen France. WBC Mt. s. 216.

⁹ Srov. WBC Mt, s. 215. Podotýkám, že dle programu pro studium Písma *Davar* se sloveso v tomto tvaru u Matouše nachází 14x, ostatní evangelia jej užívají dohromady jen 6x.

¹⁰ Srov WBC Lk, s. 541.

¹¹ Více v samostatné podkapitole 4. 1.

*prézens historický*¹² (srov. ČKP, ČEP, ČSP, BK, B 21, SHCB, KJV, NKJ), a ne pouze doslovně přítomným časem (srov. JB).

Verš 21. „Jiný pak z [jeho] učedníků mu řekl...“ Na možnost záměny spojky *de* – „pak“ za *oude* – „ne“ upozorňuje Hagner, nicméně sám tento minoritní postoj označuje za čistou spekulaci.¹³

Slovo *autou* – „jeho“ není v několika významných rukopisech (Ⲭ B 33 *pc* it sa), ale v mnoha jiných se vyskytuje (viz C L W Θ *f*^{1,13} TR lat sy mae bo). Vynechání se jeví jako záměrné – zapříčiněné tím, že „učedník“, o němž je řeč, zřejmě nepatřil do budoucího okruhu Dvanácti. Pro původnost slova *autou* rovněž hovoří fakt, že po slově „jiný“ se objevuje slovo „jeho“, což naznačuje, že „zákoník“ z verše 19 byl také „jedním z jeho“ (tj. Ježíšových) učedníků. Tuto hypotézu podporuje i matoušovský slovník, který užívá pojem „učedník“ v širším slova smyslu (nejen pro Dvanáct).¹⁴ Moderní kritická vydání pokračují v počínání nastoleném dávnými opisovači s výhradou, proto dávají *autou* do hranatých závorek, čímž je vyjádřena skutečnost vázání v problematice původního znění textu.¹⁵

Původnější variantu (tj. „jiný z jeho“) dnes nacházíme v překladech jako: ČKP, BK, ČSP, B 21, SHCB, KJV, NKJ. Upravenou variantu (bez „jeho“) nalézáme v JB nebo v ČEP.

¹² Srov. BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. Páté, upravené vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 2009, s. 20.

¹³ Srov. WBC Mt, s. 217. Kdybychom přijali tuto variantu, četli bychom: „Jiný, ne ten z jeho učedníků mu řekl...“ Což by lépe vystihovalo skutečnost, že tazatel nepatřil mezi později ustanovený kruh Dvanácti.

¹⁴ Více viz podkapitola o pojmu Učedník 4.2. Srov. France. s. 323n.; WBC Mt. s. 216.; OSBORNE, Grant, R. *Matthew. Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament*, Michigan: Zondervan, 2010, s. 305. Dále jen ZEC; POPPI, Angelico. *Sinossi dei quattro vangeli. Introduzione e comento*. Padova: Messaggero di s. Antonio, 1990, s. 100. Dále jen SdqE.

¹⁵ Srov. WBC Mt, s. 212.

„**...Pane, dovol mi nejprve odejít a pohřbít mého otce!**“ Tato apelativní věta neskýtá z hlediska různocnění žádné komplikace. Za povšimnutí však stojí sloveso v aoristu *apelthein* – „jít, odejít; následovat“. To se dle Hagnera běžně užívá k povolání do stavu učednictví, zde je však použito v žádosti k oddálení vstupu do učednického vztahu.¹⁶ Překlady Písma ČKP, JB, KJV, NKJ užívají obrat „dovol, abych šel“; ČEP, ČSP, BK, B 21, SHCB překládají jako „dovol mi odejít“.

Verš 22. „Ale Ježíš mu řekl: ‘Následuj mě a nech mrtvé pohřbít své mrtvé!’“ Ježíšova stručná odpověď onomu jinému (z jeho) učedníků je uvozena neproblematickým určitým členem a spojkou *hó de* – „ale“. Některé rukopisy (Ⲙ 33 b c k q sy⁵) v našem verši vynechávají Ježíšovo jméno. Sloveso *legei* – „říká“ je v některých rukopisech (např. L W Θ f¹³) nahrazeno minulým časem *eipen* – „řekl“. Protože jde o již jednou zmíněný *prézens historický*, není vhodné držet se v překladu přítomného času (srov. JB) ale použít čas minulý (SHCB, ČKP, ČEP, ČSP, B 21, BK, KJV, NKJ).

¹⁶ Srov. WBC Mt, s. 217.

1.3. Poznámka k synoptickému čtení textu

Doposud studované Matoušovy verše, či alespoň některé z nich, mají svou obdobu také u ostatních synoptiků (tedy Marka a Lukáše¹⁷). Pro přehlednost předkládám toto schéma, k jehož sestavení mi byl inspirací text biblisty G. R. Osborna.¹⁸ Text Markova a Lukášova i Matoušova evangelia je převzat z ČEP, 17. vydání.

Marek vypráví o plavbě a bouři na jezeře záhy poté, co Ježíš dokončí svá podobenství. Nazaretský Mistr zde hovoří ke dvanácti apoštolům, neboť o jejich povolání bylo vyprávěno již ve 3. kapitole.

Lukáš popisuje plavbu a bouři na jezeře (8. kapitola) oproti Matoušovi odděleně od dialogů o následování. O následování hovoří evangelista Lukáš v 9. kapitole, poté, co se Ježíšova mysl „obrábí k Jeruzalému“ a je odmítnut Samařany. Jde o situaci těsně před tím, než Pán vyšle před sebou ještě jiných 70/72 učedníků (Lk 10,1–2). Protože je okruh Dvanácti v Lukášově podání ustanoven již v 6. kapitole, je v následujících kapitolách chápán pojem „učedníci“ v užším smyslu, než u Matouše, který za učedníky označuje všechny ty, kteří jsou okolo Krista. Lukáš také, jak se zdá, popisuje plavbu i bouři nikoliv během večera ale za dne.¹⁹ Synoptické uspořádání textů je možné znázornit takto:

¹⁷ Srov. WBC Lk, s. 541.

¹⁸ Srov. ZEC, s. 303.

¹⁹ Soudím tak na základě Lk 8,26–36. Lidé by se těžko tak rychle mobilizovali během noci... Je však možné, že Lukáš se rozhodl denní dobu nezdůraznit a časové souřadnice podřídil záměru sdělení, které ukazuje, že Ježíš je Pánem každé situace.

Marek 4. kapitola.	MATOUŠ 8. kapitola	Lukáš 9. kapitola	Lukáš 8. kapitola
35 Téhož dne večer jim řekl: „Přeplavme se na druhou stranu!“	18 Když Ježíš viděl kolem sebe zástup, rozkázal odjet na druhý břeh.	56 B A šli do jiné vesnice.	21 A Jednoho dne vstoupil on i jeho učedníci na loď; řekl jim: „Přeplavme se na druhý břeh jezera.“ Když odrazili od břehu
	19 Jeden zákoník přišel a řekl mu: „Mistře, budu tě následovat kamkoli půjdeš.“	57 Když se ubírali cestou, kdosi mu řekl: „Budu tě následovat kamkoli bys šel.“	
	20 Ale Ježíš mu odpověděl: „Lišky mají doupata a ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“	58 A řekl mu Ježíš: „Liška mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“	
	21 Jiný z učedníků mu řekl: „Pane, dovol mi napřed odejít a pochovat svého otce.“	59 Jinému řekl: „Následuj mě!“ On odpověděl: „Dovol mi, Pane, abych šel napřed pochovat svého otce!“	
	22 Ale Ježíš mu odpověděl: „Následuj mě a nech mrtvé, ať pochovávají své	60 Řekl mu: „Nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé. Ale ty jdi a zvěstuj Boží	

	mrtvé.“	království!“	
36 Opustili zástup a odvezli ho lodí, na které byl. A jiné lodi ho doprovázely.	23 Vstoupil na loď a učedníci ho následovali.	61 Řekl mu jiný: „Budu tě následovat, Pane. Ale napřed mi dovol, abych se rozloučil se svým domem.“	23 B a plavili se, usnul.
37 Tu strhla velká bouře s vichřicí a vlny se valily na loď, že už byla skoro plná.	24 Vtom se strhla na moři bouře, takže loď už mizela ve vlnách; ale on spal.	62 Ježíš mu řekl: „Nikdo, kdo položí ruku na pluh a hledí dozadu, není vhodný pro Boží království.“	C Tu se snesla na jezero bouře s vichřicí, takže nabírali vodu a byli ve velkém nebezpečí.
38 On však na zádi lodi na podušce spal. Učedníci ho probudí a řeknou mu: „Mistře (doslova: učiteli), tobě je jedno, že zahyneme?“	25 I přistoupili a probudili ho se slovy: „Pane, zachraň nás, nebo zahyneme!“		24 A Přistoupili a probudili ho se slovy: „Mistře, Mistře (doslova: Pane, Pane!), zahyneme!“
39 Tu vstal, pohrozil větru a řekl moři: „Zmlkni, utiš se!“ I ustal vítr a bylo veliké ticho.	26 B Řekl jim: „Proč jste tak ustrašení, vy malověrní?“ Vstal, pohrozil větrům i moři; a nastalo veliké ticho.		B On vstal, pohrozil větru a valícím se vlnám; i ustaly a bylo ticho.
40 Ježíš jim řekl: „Proč jste tak ustrašení? Ještě nemáte víru?“	A Řekl jim: „Proč jste tak ustrašení, vy malověrní?“		25 A Řekl jim: „Kde je vaše víra?“

41 Zmocnila se jich veliká bázeň a říkali jeden druhému: „Kdo to jen je, že ho poslouchá i vítr i moře?“	27 Lidé užasli a říkali: „Kdo to jen je, že ho poslouchají větry i moře?“		B Oni se zděsili a užasli. Říkali mezi sebou: „Kdo to jen je, že rozkazuje i větru a vodám a poslouchají ho?“
---	--	--	--

Ve schématu je nad rámec zájmu práce zařazena i bezprostředně navazující pasáž o plavbě Ježíše a učedníků v bouři. Tyto verše (Mt 8,23–27) jsou k logiím o povolání přiřazeny proto, aby bylo ukázáno, jak šikovně Matouš vsunul své vyprávění do Markova rámce, čímž umocnil dynamiku dialogů²⁰. Lukáš svůj příběh řadí na jiné místo než na břeh jezera. Hovory o následování se v Lukášově podání odehrávají při Ježíšově cestě oblastí Samařska směrem k jeruzalémskému utrpení²¹ a zahrnují namísto dvou žadatelů tři osoby, přičemž v jednom z těchto případů je to sám Pán, od něhož vychází iniciativa k oslovení a ne od dané osoby. Schéma ukazuje, jak je látka propojena a v čem se liší od podání jiných pisatelů evangelia. Podle potřeby jsou verše děleny ještě na část „A“, „B“ a „C“. Takto je zřetelněji vystihnuta provázanost synoptických textů. Text psaný *šedým písmem* je připojen pro dokreslení, či jsou-li verše opakovány za účelem upozornění na jejich rozdílné řazení.

Celé schéma ukazuje, že text týkající se dvou (u Lukáše tří) dialogů o povolání je znám jen Matoušovi a Lukášovi. Oba jej pak zapojují podle svého záměru mezi evangelní příběhy. Marek tuto látku nemá, je proto možné oprávněně usuzovat na její původ z hypotetického pramenu Q.²² Tomuto velmi

²⁰ Srov. SdqE, s. 100.

²¹ Srov. WBC Lk, s. 544.

²² Srov. BROWN, *An Introduction to the New Testament*. New York: Doubleday, 1997, s. 118–119. O tom také ZEC, s. 303.

rozvětvenému a hypotetickému tématu se v základních rysech věnuje 3. kapitola.

Aby bylo snazší si představit uspořádání tematiky týkající se Ježíšova povolání k učenictví, připojuje autor práce tabulku, která ukazuje v časovém sledu, jak se dle tradic zaznamenaných v kanonických evangeliích²³ odehrávalo vyvolení prvních čtyř, Dvanácti i dalších učedníků. K tomu jsou připojeny i dialogy (2 nebo 3) týkající se povolání (dnes můžeme říci každého křesťana) obecně, neboť tematiku prohlubují a vedou k zaujetí osobního stanoviska víry:

Evangelium podle	Povolání prvních 4 učedníků	Vyvolení 12 apoštolů	Poslání 70/72	Příběhy (2/3) o následování
Lukáše	5,1–11	6,12–16	10,1–2	9, 57–62
Matouše	4,18–22	10,1–4	nemá	8,18–22
Marka	1,16–20	3,13–19	nemá	nemá
Jana	1,35–51	nemá	nemá	nemá

Z představeného je patrné, že evangelium podle Lukáše počítá s jistou gradací v otázce povolání a povolání. Nejdříve zachycuje Ježíšovu výzvu rybářům, poté představuje Ježíše jako toho, kdo si z mnoha následovníků volí nový Izrael a ten uschopňuje k misii. Poté vysílá dalších několik desítek pomocníků na místa, kam chce sám přijít, a nakonec otevírá oči tazatelům, kteří jej chtějí následovat, ale nejsou plně disponováni, či hovoří s tím, kterého vybral pro jistý úkol, ale on se jej neujímá.

²³ Evangelia jsou v tabulce záměrně řazena nikoliv podle kanonického pořadí, či podle pravděpodobné doby vzniku, ale podle množství látky, která se vztahuje k tematice učenictví.

Matoušovská verze začíná stejným vyprávěním jako Lukášova, avšak ještě před vyvoláním apoštolů zde znějí verše o povolání, které jsou hlavním zájmem této práce.

Markovské podání, od kterého patrně oba shora uvedení přejali námět příběhů, vynechává jak vyslání 70/72 učedníků, tak i příběhy ať dva, či tři o povolání.

Evangelium podle Jana začíná povoláním čtyř, přičemž shodně pojednává o Onřejovi a Petrovi, avšak namísto Jakuba a Jana zmiňuje Filipa a Natanaela. Janovo podání kráčí svou cestou a nezachycuje explicitně žádné z témat, které zpracovávají synoptické spisy.

Je patrné, že tematické povolání a učednictví se nejvíce věnují Matouš a Lukáš. Věnují pozornost jak novému Izraeli, tak i vztahu jednotlivých křesťanů s Místrem. Učednictví pro ně není jen okrajovou záležitostí, obdobnou členství v nějakém *Yacht clubu*, ale bytostným nasměrováním se ke Kristu. Jít za Ježíšem a přitom si pohrávat s myšlenkou typu „když bude nejhůř, vrátím se k matčině sukni“ je implicitně i explicitně odmítáno a čtenář tehdy i dnes zůstává vystaven volbě podobné té, kterou opisuje autor prvního Žalmu.²⁴

²⁴ Srov. Žl 1,1; 4.

2. Studium výroků v nejbližším kontextu

Druhá kapitola představuje rámec, ve kterém rozebírané výroky zaznívají. Ukazuje na možné členění osmé a deváté kapitoly, následně pojednává o celém evangeliu podle Matouše jako širokém kontextu studovaného textu.

Dva výroky o povolání zaznívají v nečekané situaci. Ježíš dává rozkaz (v Matoušově podání; u Lukáše a Marka jen pokyn) k opuštění pevniny, potažmo davů. Možná právě když už se nalodí, přistupuje k němu muž, jeden ze zákoníků, a oznamuje mu svůj záměr. Tak se jeví situace ze samotného textu.

Komentátoři se shodují, že příběh o bouři na moři (jezeře), který je oznámen 18. veršem a pokračuje ihned po Ježíšově dvojí odpovědi, je přerušen *logii* záměrně a to jen u Matouše. Tím je docíleno překvapivosti a čtenář i posluchač je vybízen k zaujetí adekvátního stanoviska vůči Kristu. Zájemci o učednictví není nabídnuta delší lhůta pro rozhodování (přešlapování), je třeba, aby zvážil, co vše je ochoten pro vztah s Místrem vykonat, co je ochoten nemít (opustit).

2.1. Matoušovo evangelium

Matoušovo evangelium²⁵ – druhá nejdelší²⁶ kanonická zpráva o slovech a činech Ježíše Krista z Nazareta – je tradičně řazeno na samý začátek novozákonních spisů. Dílo, které se celkově soustředí na otázky týkající se učednictví a společenství²⁷, je zajímavé pro mnoho skutečností.

²⁵ Pro všeobecný přehled přehled k Matoušovu evangeliu doporučuji knihu FREEDMAN, David, Noel, ed. *The Anchor Bible Dictionary. Volume 4 K-N*. New York: Doubleday, 1992, s. 622nn. Dále jen ABD 4. Stručněji pak DOUGLAS, J, D., ed. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 593nn. Dále jen NBS. Statisticky k pojmu Království nebeské v Matoušově evangeliu viz. ABD 4, s. 57n.

²⁶ Srov. ABD 4, s. 622.

²⁷ Srov. NEpMt, s. 6.

Krom nejistoty ohledně přesné datace vzniku dokumentu²⁸, různých textových typů evangelijního textu, bohatého užívání citací Starého zákona (*pléroó*)²⁹ a problematiky týkající se přesného určení místa sepsání (Sýrie apod.)³⁰ stojí za povšimnutí i pisatelova vlastní látka (Ježíšovo dětství, apoštol Petr³¹, Pilátova žena...)³², zdvojování postav (dublety), celek pěti výsledovatelných velkých řečí či další literární znaky nebo provázanost s ostatními synoptiky (tzv. synoptická otázka, hypotetický pramen Q). Matoušův text o životě a činech Ježíše je také zkoumán z hlediska autorství.³³ Jak je patrné, okruhy otázek jsou více než široké a v posledních desetiletích je bádání na tomto poli velmi živé.³⁴

Před námi ale stojí hlavně inspirovaný text, který mnoha generacím křesťanů dodával a dodává hutnou duchovní výživu a orientaci, aby coby putující společenství – kráčející tělo – vytrvalo v cestě následování Krista a věrně mířilo přímo za svým Bohem (srov. Mich 6,8; Mk 8,34). Přijmeme-li *hermeneutiku důvěry* – tedy skutečnost, že Bůh nechce klamat a jeho působení v dějinách i prostřednictvím církve je v tom, co je kardinální, plně prosto omylu – nemusíme truchlit nad neuzavřeností poznání ani nad mnoha vědeckými nejasnostmi.³⁵ Pro zaujetí tohoto nezbytného pohledu víry se jeví

²⁸ WBC Mt, s. 73–75; : BROŽ, Jaroslav. *Evangelium podle sv. Matouše*. Nepublikované skripta, Praha: Katolická teologická fakulta, nevročeno, s. 1. Dále jen JBro. CARSON, Donald A.; Moo, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. Praha: Návrat domů, 2008, s. 128–131. Dále jen UdNZ.

²⁹ WBC Mt, s. LIV–LVII (54–57); UdNZ, s. 137–138.

³⁰ WBC Mt, s. LXXV (75); UdNZ, 126–128.

³¹ Více k tématu v ABD, s. 6827.

³² Biblista Brož nabízí přehlednou tabulku. Srov. JBro, s. 27.

³³ Srov. např. UdNZ, s. 117–126.

³⁴ UdNZ, s. 134. Autoři úvodu připomínají, že toto evangelium bylo ještě před 25 lety nejméně zkoumané ze všech.

³⁵ „Správné poznání biblického textu je přístupné jen člověku, který má živý vztah k tomu, o čem text mluví.“ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi*. Praha: Zvon, 1996, s. 65; „Knihy nového zákona sepsali opravdoví Ježíšovi učedníci, hluboce pohnutí vírou ve svého Pána. Proto si tyto knihy žádají, aby jim naslouchali opravdoví Ježíšovi učedníci (srov. Mt 28,19), prodchnutí živou vírou v něho (srov. Jan 20,31).“ PAPEŽSKÁ

jako inspirativní dokumenty Papežské biblické komise (PBK) či kvalitní text emeritního papeže Benedikta XVI. *Verbum Domini*.

Ohledně struktury evangelia panuje v současné době jen malá shoda. Není tomu tak z důvodu nedostatku informací, což by oprávněně vedlo badatele ke zdrženlivosti, ale skutečnost je právě opačná. Pro množství ukazatelů a možností je určení jednoho schématu prozatím nemožné.³⁶

Hagner představuje v komentáři *Word Biblical Commentary* čtyři hlavní přístupy biblistů k členění textu: a) pět rozprav (řečí), b) dva zlomové body (klíčové momenty – 4,17 a 16,21), c) chiastická struktura, d) jiné strukturální prvky (souhrnné zprávy, skupiny sedmi).³⁷ Sám Hagner se ovšem nekloní k žádnému přístupu a zvažuje, zda je možné tvrdit, že Matouš nezamýšlel žádnou celkovou strukturu, vyjma tematického střídání narace a promluv. Evangelium se takto může jevit a stejně jej vnímá i badatel Dale C. Allison. Jeho schéma Hagner připojuje a poté konstatuje, že ve svém komentáři k evangeliu nenabízí žádnou strukturální linii.

Carson a Moo v knize *Úvod do Nového zákona* představují a kritizují tři hlavní teorie: a) geografický rámeček (*pohyb od severu k jihu*), b) tři velké celky stojící na dvou bodech zlomu Mt 4,17 a Mt 16,21 (*osoba Ježíše Mesiáše; proklamace Ježíše Mesiáše; utrpení, smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Mesiáše*), c) pět velkých řečí³⁸, kdy každá končí obratem „když Ježíš dokončil tato slova“ (7,28–29; 11,1; 13,53; 19,1 a 26,1); sami pak přikládají vlastní dělení evangelia, které nazývají sedmidílná osnova.³⁹ Uznávají ovšem, že žádná osnova není schopna zachytit naprosto vše. Poukazují také na existenci mini-

BIBLICKÁ KOMISE. *Inspirace a pravda Písma svatého*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 72.

³⁶ Srov. WBC Mt, s. LI (51).

³⁷ Srov. WBC Mt, s. LI (51) a dál.

³⁸ Tyto velké tematické řeči jsou tradičně označovány jako: Horská (5. – 7. kap.); Misijní (10. kap.); Řeč v podobstvích (13. kap.); Řeč o komunitě (18. kap.) a Eschatologická (24. – 25. kap.).

³⁹ UdNZ, s. 111–116.

struktur u Matouše a jeho zálibu v triadických strukturách apod. Jejich hledisko se zdá být vyvážené, komplexní a promyšlené.

Studované verše by tedy patřily podle různých teorií dělení evangelia buď do narace mezi *Horským kázáním* a *Misijní řečí*, nebo do oddílu proklamace Ježíše Mesiáše, či v teorii geografického rámce do pojednání o misii na severu nebo podle sedmidílné osnovy do oddílu *Království se díky Ježíšově autoritě šíří*.

2.2. Rámec osmé kapitoly evangelia podle Matouše

Geografický rámec kapitoly je vymezen již tehdy zaniklým Severním královstvím (hlavní město bylo Samaří), tehdy Galileou, dále „Ježíšovým“ městem Kafarnaum, Galilejským jezerem a východním pobřežím jezera, tedy územím Dekapole.⁴⁰

Celá kapitola má podle dělení Bible 34 veršů. Vypráví o Ježíšově počínání těsně poté, co dokončil své *Horské kázání* a sestoupil do nížiny. Kapitola drží „prvenství“ v několika směrech. Právě zde je prvně pro Ježíše užit titul *Syn člověka*. Zde ponejprv Pán pluje po jezeře (někdy označovaném také jako Galilejské/Genezaretské/Tiberiadské moře; starozákonní slovník užívá pojmu Kineretské⁴¹) a vstupuje do pohanského kraje (Gadara/Gerasa⁴²). Kapitola jako první zachycuje sérii zázraků vykonaných Mistrem z Nazareta a také obsahuje

⁴⁰ Srov. STUBHANN, Mattias, ed. *Encyklopedie bible, A-L*. Bratislava: Gemini, 1992, s. 114, 169n, 173. Dále jen EB.

⁴¹ Srov. EB, s. 295.

⁴² O jaké místo ve skutečnosti šlo, se dodnes vede debata. Gerasa je asi 60 km od Galileje. Možná proto Matouš mění jméno na Gadaru. Ta je 10 km na jihovýchod o Galilejského moře (toto čtení podporuje i vatikánský rukopis a některé syrské překlady). Více k tomuto zeměpisnému problému viz SP Mt, s. 148.; SdqV, s. 100.; EB, s. 174

první hovory o nárocích kladených na povolání před vyvoláním Dvanácti. Lukáš má hovory o povolání tři a zaznívají až po ustanovení Dvanácti, čímž dostává pojem učedník jiný význam. Matouš považuje za učedníka každého, kdo je ochoten následovat Ježíše.

Osmá kapitola je badateli spolu s devátou spojována v celek, který je označován jako „Ježíšovy zázračné příběhy“ (Mt 8,1 – 9,34)⁴³, „Autoritativní skutky Mesiáše“ (Mt 8,1 – 9,38)⁴⁴ či „Narativní perikopy s krátkými dialogy“: Devět (deset) zázraků – uzdravování, utišení bouře, exorcismus (Mt 8,1 – 9,38)⁴⁵ apod.

Záměrem studovaného i předchozího oddílu je vykreslit Ježíše jako Mesiáše slovem (kap. 5 – 7) i skutkem (kap. 8 – 9).⁴⁶ Je tedy evidentní, že biblisté nabízejí různá členění celého oddílu.

Osborne, vědom si růzností v členění oddílu, nejprve představuje teorii hledící na Ježíše v analogii k Mojžíšovi (deset zázraků – deset ran). Tuto typologii ale nepřijímá bezesbytku. Jako přesnější se mu jeví hledět na 8. a 9. kapitolu v rámci tří bloků, kdy každý vypráví o třech znameních: první oddíl se týká autority – *exúsia* – nad nemocí, druhý autority nad přírodou, třetí autority nad handicapem a smrtí. Tyto bloky jsou přerušeny triádou rozhovorů o učednictví: 8,18–22 (hovory o povolání); 9,9–13 (povolání celníka); 9,14–17 (dotaz Janových učedníků na púšť).⁴⁷

Hagner čtenáře seznamuje s dalšími možnostmi dělení textu, jak jej provedli jiní badatelé:

Davies-Alison člení zázraky na tři skupiny (8,1–22; 8,23 – 9,17; 9,18–38) s poukazem, že každý oddíl je uzavřen Ježíšovým výrokem.

⁴³ Srov. ZEC, s. 280.

⁴⁴ Srov. WBC Mt, S. 195.

⁴⁵ Srov. JBro, s. 2.

⁴⁶ Srov. WBC Mt, s. 195.

⁴⁷ Srov. ZEC, s. 280. Podobné členění má i JBro, s. 8. (tři uzdravení; tři zázraky vyjadřující Ježíšovu autoritu; tři uzdravení).

Held i Thompson člení látku tematicky: christologie 8,1–17, učednictví 8,18 – 9,17 a víra 9,18–34.

Burger či Kingsbury vidí v textu čtyři tematické oddíly týkající se: christologie 8,1–17, učednictví 8,18–34, oddělení se od Izraele 9,1–17 a víry 9,18–34.

Hagner ale tyto tematické přístupy plně nepřijímá kvůli jejich nahodilosti. Za klíčový zřetel kapitol považuje způsob, jakým se Ježíš konfrontuje se skupinami lidí, které potkává.⁴⁸

Celá sekce míří dle Hagnera na podstatu christologie, učednictví a víry. Příběhy mají vzorovou funkci pro Matoušovskou komunitu, neboť působí na její život a chápání Krista.⁴⁹

Podle Harringtona se Marek v příběhu o utišení bouře soustředí na Ježíše a vyjevení jeho božské autority. Matouš naproti tomu v epizodě 8,18 – 9,8 vynechává nepodstatné jednotlivosti a krom popisu Ježíšových divů apeluje na čtenáře (svou komunitu), aby vstoupila do postoje učednictví. K tomu si slouží i látkou z pramene Q.⁵⁰ Jestliže je Ježíš opravdu schopen konat nevídané činy, je rovněž oprávněn vznášet nevídané nároky vůči svým následovníkům. Matouš danou epizodou sleduje zásadní pointu. Zve jednotlivce, aby přešli od nadšení k zniternění. Každý učedník musí být ochoten předřadit Krista všemu, dokonce i rodině a podstoupit strádání pro svého Pána.⁵¹ Studované verše se v kontextu prokazují jako text mající jasně apelativní funkci.⁵²

⁴⁸ Srov. WBC Mt, s. 195–196.

⁴⁹ Srov. WBC Mt, s. 196.

⁵⁰ Srov. SP Mt, s. 147–150.

⁵¹ Srov. ZEC, s. 281.

⁵² Více viz podkapitola *Poznámka k synoptickému čtení textu*.

3. Ježíšovy výroky o povolání v proměnách kontextu

V první části kapitoly je nastíněna problematika týkající se hypotetické sbírky Q a s ní spojené *teorie dvou pramenů*.

Druhá část popisuje možný původní rámec, ve kterém byla Ježíšova slova chápána. Tento rámec se postupem času prohluboval a nabýval duchovnější povahy.

3.1. Spekulativní kontext výroků

Evangelia nám zaznamenávají Ježíšova slova, která můžeme rozdělit podle jejich obsahu do různých typů. Nabízí se ku příkladu tento, nikoli taxativní, výčet: mudroslovné, prorocké, apokalyptické, naučné pro život obce (učedníky), sebe zjevující („já jsem“); výzvy k následování.⁵³ Tyto výroky lze zařadit do typů, které se postupně formovaly už ve Starém zákoně.⁵⁴

Biblická kritika se domnívá, že v některých částech evangelíí jsou Mistrovy výroky, které autoři textu přejali ze starších pramenů. Tato hypotéza zatím nejlépe vysvětluje vzájemný vztah synoptických evangelíí a v badatelském světě je známa pod označením „teorie dvou pramenů“. Teorie obtojně vysvětluje vzájemné shody v textech evangelíí podle Matouše a Lukáše i jejich závislost na patrně nejstarším evangeliu podle Marka.

⁵³ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008, s. 321.

⁵⁴ Obdobné dělení řeči zná i antický svět. Srov. DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte: eine Einführung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1993.

Pro teorii „dvou pramenů“ je klíčovým bodem předpoklad existence pramene Q⁵⁵. Tento hypotetický pramen je odborníky považován za soubor obsahující Kristova slova (*logia*), jak byla zachycena pamětníky. Výroky – *logia*, jsou přítomné pravděpodobně i v Evangelii podle Tomáše a dalších textech.⁵⁶

V námi studovaném textu z osmé kapitoly Evangelia podle Matouše se nachází následující Ježíšova *logia*: „Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“ (verš 20.) a „Následuj mě a nech mrtvé pohřbít své mrtvé!“ (verš 22.).⁵⁷ První *logion* se obvykle formálně řadí mezi „výroky o Synu člověka“⁵⁸ a druhý spadá do kategorie „výroky o následování“⁵⁹. Že tato slova patří formálně do skupiny tzv. *logií* z pramene Q, se usuzuje podle toho, že se nachází jak u Matouše, tak u Lukáše, ale nikoliv u Marka, který pramen Q z určitého důvodu nezpracoval do svého díla. První *logion* rovněž nalézáme pod označením 86 v Tomášově apokryfním evangelii. Odborníci výrok považují za přísloví, které se původně používalo jako označení pro situaci člověka, který zakouší nezajištěnost své existence.⁶⁰ Ale již ve sbírce Q, před sepsáním kanonických evangelií, bylo přísloví vnímáno v eschatologickém rámci a vztahováno přednostně na Ježíše Nazaretského.⁶¹

⁵⁵ Srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. 2. Přepřacované vydání. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 68–73. Nebo také DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte*, s. 215nn.

⁵⁶ Srov. ABD 4, s. 347n.

⁵⁷ Lukáš přidává k těmto *logiím* ještě další: „Kdo položí ruku na pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro království Boží.“ Lk 9,62.

⁵⁸ DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte*, s. 109nn.

⁵⁹ JBro. e-mail ze dne 5. 2. 2016.

⁶⁰ Srov. ZEC, s. 305.

⁶¹ Srov. DUS, Jan A. POKORNÝ, Petr. *Neznámá evangelia. Novozákonní apokryfy I*. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 141. Zájemce o další studium problematiky odkazujeme na DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte*, s. 214nn. ABD 5, s. 567nn.

Hledáme-li původní kontext, ve kterém tento výrok mohl zaznít, dostáváme se na vysoce hypotetickou rovinu. Vzhledem k tomu, že v Matoušově podání Ježíše oslovuje zákoník a tituluje ho „Učíteli“, zatímco v Lukášově verzi Ježíše oslovuje prostě jen „někdo“ bez další specifikace, usuzují biblisté, že *logion* bylo upraveno podle potřeby evangelisty. V Tomášově evangeliu pak výrok stojí mezi gnosticky laděnými výroky bez jasné souvislosti, která by jejich původní kontext objasňovala.

Druhé *logion*, které Tomášovo evangelium nezaznamenává, podává Lukáš (9,60) oproti Matoušovi (8,22) odlišně. Lukáš vynechává příkaz „následuj mě“ a rozšiřuje výrok o imperativ „jdi a zvěstuj Boží království“. *Logion* obsažené jen u Lukáše v 62. verši je patrně vlastní látkou autora, neboť je snazší předpokládat, že Lukáš text přidal, než že jej Matouš z pramene Q opomenul převzít.⁶²

Logia představují způsob, jakým promlouval Ježíš ke svým posluchačům a následovníkům. Často používal výrazné a snadno zapamatovatelné obrazy. Jejich pomocí hlásal velmi nezvyklé a náročné učení, srovnatelné s antickými filozofy, např. se Sókratem.⁶³ *Logia* odráží radikalitu způsobu života Ježíšových následovníků. Jejich tradování v neoslabeném podání svědčí ve prospěch jejich původnosti.

3.2. Smysl výroků v kontextu Matoušova evangelia

Radikalita Ježíšových požadavků se odráží nejsilněji v životě samotného Syna člověka. Mudrce překvapil tím, že se nenarodil v paláci, ale jako dítě prostých lidí (Mt 2,1nn). Ježíš je první, kdo nemá, kde by hlavu složil.⁶⁴

⁶² Srov. WBC, s. 213.

⁶³ DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte*, s. 99.

⁶⁴ SBT, s. 143.

Přichází na svět prakticky jako dítě putujících rodičů (Mt 2,1). Pro zlobu nepřátel jsou jeho rodiče nuceni uprchnout z vlasti (Mt 2,13nn.). Na začátku své služby Kristus vstupuje na poušť a zůstává bez domova, potravy a bezpečí (Mt 4,1nn.) podobně jako jeho bezprostřední předchůdce Jan Křtitel (Mt 3,1nn.).

To, co evangelium zachycuje na začátku, je možné vnímat jako nástin Ježíšova dalšího působení. Během svého putování nemá jistotu obydlí a stravy. Stále je konfrontován s nepřátelskými skupinami (znalci zákona, farizeové, herodovci...). To, co je jeho nejvlastnějším domem, místo, kde jde o Otcovu věc, je mu odpíráno. Paradoxně právě chrám a Judea mu jsou místem nebezpečí a nepřijetí, a proto působí v Galilei pohanů (srov. Mt 4,12nn.). Vrchol nezajištěnosti a bezdomovectví i bez vztahovosti nastává, když je Pán vztyčen na kříži a umírá – ne v kruhu svých přátel, ale obklopen těmi, kdo mu toto vyvýšení dopřáli (Mt 27,35–44).

Učedníci následují Ježíše a sdílejí stejné podmínky existence (Mt 10,24). Z jejich strany je patrná touha po větším komfortu (Mt 6,19nn; Mt 19,10–12; Mt 19,23nn.), ale Ježíš je vždy šokuje svou radikální reakcí a trváním na své pozici (Mt 20,25–28). Tím se jasně ukazuje, že není jiná cesta, než ta, kterou vytyčil Mistr.

Postupem času u Matouše dochází ke spiritualizaci radikálních požadavků. Srovnáme-li blahoslavenství v Matoušově a Lukášově podání, zjistíme, že Matouš k blahoslavenství týkajícímu se chudoby doplňuje slovo „v duchu“ (Mt 5,3; Lk 6,20). Matouš nechává v pozadí např. Ježíšovu bezprizornost v době narození. Ale překvapivě tu zůstávají i výroky týkající se materiální nezajištěnosti jako v našem prvním *logiu* (Mt 8,20) či v Ježíšově poslední velké řeči. Tato řeč je jedním z nejsilnějších novozákonních textů o chudobě. Matouš nahlíží chudobu nejen po stránce materiální, ale i duchovní, ve smyslu pohrdání sociálním statutem, které zřejmě jako celník sám zakoušel (Mt 9,9–

11; srov. 19,11–12). Matoušova spiritualizace se vyjevuje také v důrazu na dávání almužny (Mt 6,1–4).⁶⁵ Když čtenář není chudý, je povzbuzován, aby projevil soucit s těmi, kdo chudí jsou.

Čtenáři Matoušova spisu pochopili, že není nutné nechávat mrtvé na pospas nebeskému ptactvu, či bourat stavby po otcích, jen aby dosáhli Ježíšem žité a přikázané nezajištěnosti. Pochopili tak, že zhoubné je lpění na zajištěnosti, nikoliv zajištěnost sama.

⁶⁵ Srov. ABD 5, s. 414–424.

4. Analýza klíčových biblicko-teologických témat

Čtvrtá kapitola načrtává hlubší význam biblických pojmů, které zaznívají ve studovaných *logiích*.

Prvně je představen původně starozákonní titul *Syn člověka*, vyskytující se u Matouše poprvé právě v analyzovaných verších. Ukazuje se, že titul je víceznačný (polysém), a pro mnohé badatele byl dlouhou dobou *crux interpretum*. Jeho užití v Novém zákoně je připisováno přímo Kristu a v povelikonoční době jeho užití ustává.

Pojem *učedník*, který označuje osobu držící se svého mistra, je představen ve starozákonní i novozákonní podobě. Ukazuje se, že tento pojem míří k samé podstatě evangelia a týká se všech následovníků Krista.

4.1. Syn člověka

Titul *ben adam* „syn člověka“, aramejsky *bar enaš*, je používán již ve Starém zákoně. V poetickém smyslu se nachází ve Starém zákoně 14x a označuje lidskou bytost. V knize Ezechiel je prorok osloven Bohem jako „syn člověka“ (93 výskytů). Badatelé se neshodují, zda titul ukazuje na důstojnost člověka, nebo zda se jím má vyjádřit skutečnost, že Ezechiel je „jen“ člověk.

Knihy Daniel přináší hlubší nahlížení titulu. Mezi badateli panuje shoda ohledně vlivu na sedmou kapitolu knihy. Text zřejmě prozrazuje neizraelské mytologické vlivy. Skutečnost, že kulturní prostředí, které bylo zdrojem mytologických motivů, nám není dostatečně známé, není na překážku smysluplné interpretaci textu; jeho výklad může vycházet z předpokladu, že zmíněná kapitola je v dnešní kanonické podobě literárně a teologicky

koherentní. Kapitola je biblisty dělena na Danielovu vizi (vv. 1–14) a Andělskou interpretaci (vv. 15–27). Děj probíhá ve sféře nebeské a pozemské. Poslední dva verše Danielovy vize zachycují příchod Syna člověka v nebeských oblacích, které jsou znamením Boží slávy. Synu člověka je dána veškerá moc. Tento obraz je vykládán dvěma způsoby. V prvním výkladu je v Synu člověka spatřována individuální historická postava, druhý výklad je zamýšlen kolektivně a opírá se o verš Dan 7,18.⁶⁶

Apokryfní kniha Henoch zastává první linii výkladu. Vidí v Synu člověka nebeskou, preexistující bytost vyvýšenou nad anděly, která zatím skrývá svou slávu. Království Syna člověka nebude mít konce, jeho intronizace bude spojena se vzkříšením mrtvých a proměnou existujícího kosmu.⁶⁷

V Novém zákoně se titul *hyos tú antrópú* Syn člověka vyskytuje přibližně 80x. Z toho u Matouše 30x, u Marka 14x a u Jana 13x, mimo evangelia 4x.⁶⁸ Nepatrná intenzita výskytu titulu mimo evangelia poukazuje na skutečnost, že tento slovní obrat o sobě užíval sám Ježíš, a proto byl pisateli zachycen, byť jej křesťané dále nepoužívali. Badatelé rozlišují tři druhy výroků ohledně Syna člověka. Jde o výroky, které se vztahují k pozemskému působení Krista, výroky, které mají spojitost s utrpením Krista, a nakonec výroky vztahující se ke Kristově slávě a nadcházejícímu soudu.⁶⁹ Výroky z první skupiny převládají v raných vrstvách posvátných textů, zbylé jsou více přítomny v textech spojených s událostí umučení.⁷⁰

⁶⁶ Srov. ABD 6, s. 137–150. France, s. 326–328.

⁶⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Čtvrté vydání. Praha – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství a Krystal OP, 2010, s. 44. ABD 6, s. 137nn.

⁶⁸ Pospíšil hovoří o 82 výskytech titulu *Syn člověka* v Novém zákoně POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 78. Biblista Osborne nachází v Novém zákoně titul 81x, ZEC, s. 307. A biblista Brown uvádí 80 výskytů jistých a dva nejisté případy. BROWN, Raymond E. *Ježíš v pohledu Nového zákona. Úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 114.

⁶⁹ ZEC, s. 307. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 78.

⁷⁰ ZEC, s. 307.

Výklad titulu, kterým o sobě referuje jedině sám Ježíš (nikdo jiný jej tímto titulem neoslovuje), zůstává problematický. Mezi odborníky existuje široká shoda v tom, že jej galilejský Mistr užívá právě pro jeho mnohoznačnost. Titulem může svobodně vyjádřit jak svou lidskou, tak i božskou přirozenost a vyhnout se falešným mesiánským nadějím. Ty byly spojeny hlavně s politickou svobodou Izraele. V užití titulu se projevuje Kristovo sebe-vědomí o původu shůry i solidarita s lidstvem. Titul Syn člověka je významným sebe označením bez nebezpečných konotací a má christologickou hodnotu, neboť ukazuje na Ježíšovo tajemství před velikonočními událostmi. Stále pokračuje diskuse zkoumající, kdy je titul prostým označením „já“ a kdy odkazuje na hlubší náboženské souvislosti.⁷¹ Smysl titulu Syn člověka je nutné nahlížet s ohledem na kontext, ve kterém se nachází v evangeliích. Jinak je tomu ovšem v případě, kdy je pasáž obsahující označení *hyios tú antrópú* převzata z hypotetického pramene Q. V takovém případě je nutné hledat původní kontext, ze kterého je pasáž převzata. Do druhé kategorie spadá námi studovaný text.⁷²

U Matouše je titul prvně užit právě ve verši 8,20 (srov. Lk 9,57) v rozhovoru se zákoníkem. Titul Syn člověka je na tomto místě někdy chápán jako opisné označení pro „já“. Na nemnoha místech v Písmu je titul chápán jako kontrast mezi člověkem a zvířetem. Takový kontrast je patrný v Dan 7,3 a 13, kde vystupují čtyři zvířata z vody a Syn člověka z nebes. Blíže k určení významu titulu snad ukazuje Žl 8,4–8. Žalm opěvuje péči Boha o zvířata a v míře daleko štedřejší i o člověka. Proto je s podivem, že se Boží Syn zříká i zabezpečení, které je dopřáváno zvířatům. Pokud tradiční výklad žalmu 8,4–8 ukazuje na Ježíšovu budoucí slávu (srov. 1 Kor 15,23–28), pak zde jde

⁷¹ Srov. BROWN, Raymond E. *Ježíš v pohledu Nového zákona. Úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 114. Biblista se zmiňuje o velké otázce (neutuchajícím boji) týkající se toho, zda je titul *Syn člověka* seboznačením Krista, či zda jde o pojem vytvořený Církví.

⁷² Srov. ABD 6, s. 137.

o vykreslení hlubokého kontrastu mezi současným ponížením a budoucí slávou. U Lukáše zaznívá výrok o nezajištěnosti Syna člověka v kontextu nepřijetí Ježíše ze strany Samařanů (Lk 9,58). Zůstává ale otázkou, zda v prameni Q je Ježíšova nezajištěnost důsledkem jeho nepřijetí druhými.⁷³

4.2. Učedník

Starozákonní texty pojem učedník téměř nepoužívají. Vztah významově podobný učednickému, jak mu rozumíme my, je patrný u proroků, kteří mají tzv. prorocké žáky (1 Král 19,19nn; Iz 8,16). Prorok dostává své povolání přímo od Boha, neuchází se o něj, ba naopak, mnozí se ho zdráhají přijmout. Tím je prorocké hlásání podloženo nezpochybnitelnou autoritou, navzdory přetrvávající lidské slabosti či selhávání. Toto povolání je vždy doživotní a bezpodmínečné (srov. Iz 6; Jer 1; Oz 1).⁷⁴

V knize Přísloví je řeč o vztahu mudrce a učedníka tzv. syna, který přijímá poučení (Př 1,8; 1,10; 2,1).⁷⁵

Proroci v Písmu hovoří o „Božím učedníku“. Ten není poután k nauce učitele, ale vztahuje se přímo k Bohu a k jeho slovu. Eschatologické texty ukazují, že sám Bůh bude vyučovat svůj lid (Jer 31,31–34; Iz 54,13; srov. Žl 119,12.26).

Pozdní judaismus pracuje s termínem *talmid* – „učedník“. Tento termín se formuje v době exilu. Protože po ztrátě chrámu již není možné zachovávat řád obětí, soustředí se náboženská pozornost na tradované slovo a Zákon. Z ústně tradované podoby vzniká psaný text, který získává posvátnou váhu. Tím se otevírá prostor pro hlubší výklad, jenž se však různí podle osobních preferencí

⁷³ Srov. ABD 6, s. 137–150.

⁷⁴ Srov. ABD 2, s. 207–210.

⁷⁵ Srov. SBT, s. 527.

učitele. Vedle Božího slova vzniká proud ústních výkladů Zákona. Výklady byly později kodifikovány ve sbírkách jako je *Talmud*.⁷⁶

Antický judaismus i helénská filosofie znali učednictví, které začínalo vždy iniciativou potencionálního učedníka. Ten jistou dobu zkoumal učitele a poté mu oznámil, že má zájem o hlubší poznání jeho nauky.⁷⁷

Učedník *mathétés* je novozákonním pojmem pro osobu, kterou Ježíš povolal do vztahu se sebou samým. Toto slovo se nachází v Novém zákoně celkem 261x a z toho jen 79 výskytů nacházíme mimo evangelia a Skutky apoštolů.⁷⁸ Tato skutečnost svědčí o propojenosti fenoménu učednictví s osobou Ježíše Krista – Učitele.

Ježíšův vztah k učedníkům je podobný vztahům, jaké měli rabíni ke svým žákům v tom, že žáci přebývali se svými mistry. Avšak koncepce učednictví, jak jej chápal a hlásal Kristus, byla v mnoha ohledech překvapivá. Vztah učednictví vychází vždy z iniciativy Ježíše – Mistra, což je rozdílné a kulturně překvapivé pro dobu, ve které Kristus působil. Učednictví nestojí jen na akceptaci učitelových názorů a jeho nauky, ale také na sdílení jeho životního stylu, včetně jeho nezajištěnosti, radikálního řezu v rodinných vztazích a nakonec i v podstoupení utrpení – v tom spatřujeme podobnost s povoláním proroků.⁷⁹ Novum bylo také Ježíšovo získávání učedníků napříč společenským uspořádáním (celníci, ženy, zélóti, zákoníci, rybáři atd.). Závazek vůči Ježíši na celý život byl také něčím novým a trval navzdory učedníkovu selhání (srov. Mk 14,26–31). Cílem výuky není překonání Mistra a získání autonomie, ale bytostná imitace jeho samého (Mk 9,33–50; 10,42–45; srov. „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus“ Gal 2,20). Tím je vyjádřena christologická podstata učednictví. Ze strany Ježíše je zcela unikátní a silně provokující postoj

⁷⁶ Srov. Tamtéž.

⁷⁷ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008, s. 189. ABD 2, s. 209.

⁷⁸ Srov. ABD 2, s. 207.

⁷⁹ Srov. ABD 2, s. 209.

k Zákonu (teze typu „slyšeli jste, že bylo řečeno, ale já vám říkám“).⁸⁰ Zejména Matouš ve svém spisu zdůrazňuje velikost nároků, které jsou kladeny na učedníky, jejichž dokonalost má být slovy Písma daleko větší než spravedlnost farizeů (Mt 5,17; srov. Mt 5,48).

Když pak Ježíš uviděl dav okolo sebe, poručil odjet na druhý břeh. A přišed jeden zákoník řekl mu: „Učiteli, budu tě následovat kamkoli bys šel.“ A řekl mu Ježíš: „Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“ Jiný pak z [jeho] učedníků mu řekl: „Pane, dovol mi nejprve odejít a pohřbít mého otce!“ Ale Ježíš mu řekl: „Následuj mě a nech mrtvé pohřbít své mrtvé!“ (Mt 8,18–22)

Verše, o kterých pojednává tato práce, korespondují s výše řečeným. Učedníci se chovají typicky jako Židé, zřejmě pozorují Ježíše a pak mu říkají, že půjdou za ním. To ovšem Mistr plně nepřijímá a odpovídá tajemnými výroky... Tím ukazuje, že má primát i v iniciativě. Varuje zájemce před nezajištěností, přetrháním vazeb s rodinou, namáhavostí služby a absolutní podřízeností jemu, coby Učiteli a Mistru.

Pojem učedník je možné chápat v širším a užším významu. V prvním případě je užit jako označení pro všechny lidi, kteří vyhledávají Krista, putují za ním a uvažují nad jeho naukou. Ve druhém pak jen pro okruh Dvanácti (srov. Lk 6,13–17; Mk 2,15). Že jde o pojem užívaný patrně samotným Ježíšem, se ukazuje už v před velikonoční době v Mk 14,10, kde je do skupiny učedníků zahrnut i Jidáš. Pojem „učedník“ není zaměnitelný s pojmem „jeden z Dvanácti“. Každý ze Dvanácti je zároveň učedníkem, ne však naopak. Pojem „apoštol“ se v novozákonním slovníku užívá pro okruh Dvanácti, ale i pro ty, kteří neměli viditelné spojení s Ježíšem před Velikonocemi (např. Pavel, Barnabáš).

⁸⁰ Srov. ABD 2, s. 207, 209.

Na tomto místě je nutné podotknout, že s pojmem učedník koreluje, jak vidno, pojem *didaskalos* „učitel“(Rabbi). V souvislosti s tím si povšimněme několika nuancí, které má tento pojem v Matoušově evangeliu. Zákoník z prvního *logia* Mistra tituluje právě oslovením *didaskale* – „učiteli“.⁸¹ Takto je Ježíš oslovován u Matouše (oproti Markově podání) vždy jen lidmi mimo Ježíšovu skupinu. Vybočením z tohoto úzu zůstává Jidáš, který v evangeliu dvakrát užije hebrejského synonyma „Rabbi“ (srov. Mt 26,25; Mt 26,49).⁸²

⁸¹ Více viz SBT, s. 528nn.

⁸² Srov. France, s. 325–326.

5. Komentář perikopy

Verše jsou komentovány primárně na základě tří komentářů. Jedná se o *Word Biblical Commentary* (Donald A. Hagner), *Zondervan Exegetical Comentary* (Grant R. Osborne) a *The Gospel of Matthew* (R. T. France). V potaz je vzato i několik děl v českém jazyce (za všechny autory Fausti, Mrázek). Za účelem lepší ilustrace různých interpretačních linií jsou v závěru kapitoly připojeny vybrané patristické texty z *Ancient Christian Commentary*.

Cílem každého výkladu je čtenářům přiblížit hlubší význam slov, která jsou v době svého vyřčení vnímána posluchači silněji než námi, čtenáři pohybujícími se v jiných kulturních, civilizačních i časových souřadnicích. Protože zlaté pravidlo výkladu říká že „vše je vnímáno na způsob vnímajícího“, je také nutné usilovat o co největší poznání svého vlastního vědomí a předporozumění, abychom byli schopni zachytit zásadní poselství v rozebíraných textech. Jen tak můžeme zakusit jejich náboj, jejich novost a nesmírný apel. K tomu nám napomůže i znalost tehdejších reálií.

5.1. Komentáře k jednotlivým veršům

Podkapitola přináší detailní synchronní komentář pro každý studovaný verš. Opírá se o poznatky současných exegetů a ukazuje na širší biblické souvislosti.

Verš 18.:

Když pak Ježíš uviděl dav okolo sebe, poručil odjet na druhý břeh.

Verš je klasicky nahlížen jako úvod k příběhu o utišení bouře (srov. Mt 8,23–27; Mk 4,35–41; Lk 8,21–25). Děj je ale přerušen *logii* o následování.⁸³

⁸³ Srov. WBC Mt, s. 215.

Mrázek upozorňuje na skutečnost, že zástup musel být už delší dobu přede dveřmi Šimonova domu, jak je tedy možné, že si takové masy lidí Ježíš nevšiml dříve? Copak se tolik věnoval vždy jen jedinci, že neviděl, jak lidí přibývá? Z tohoto důvodu mohl být změněn původní Ježíšův plán setrvat v domě a byl narychlo vydán rozkaz k odjezdu, byť se blížila noc. Také tento autor zastává tvrzení, že verš patří k příběhu o utišení bouře.⁸⁴

Některé rukopisy používají namísto slova *zástup/dav* plurál tohoto podstatného jména. Existuje jakýsi zatím nepevný, ale rýsující se vnitřní kruh okolo Ježíše, kterému je adresován tento příkaz, který je výrazem Pánovy velké autority, z nichž se zformují nám dobře známi učedníci.⁸⁵

Ježíš zve k přeplavení jezera v situaci nanejvýš nevhodné. Víme, že je večer a obloha se už zatahuje k bouři. Jde o situaci nezajištěnosti a ta dává pisateli textu dobrou příležitost aby vložil výroky, které nejistotu pouti s Kristem potvrzují, a dokonce před ní varují. Učedníci musí zvážit, co jsou ochotni do rodícího se vztahu investovat.⁸⁶ Přeplavbou také dochází k prvnímu explicitnímu opuštění židovské domácí kultury (náboženského zázemí), čímž je nezajištěnost inzerovaná v *logích* stvrzena.⁸⁷

Verš 19.:

A přišed jeden zákoník řekl mu: „Učiteli, budu tě následovat kamkoli bys šel.“

Neurčitý člen *eis* „nějaký, jeden“ naznačuje, že tento učedník byl jedním z více zákoníků, kteří poslouchali Ježíše, a rád by patřil do užší komunity.⁸⁸ Matouš zachycuje vztah zákoníků a Ježíše obecně jako dosti napjatý (srov. Mt 12,38; Mt 15,1; Mt 16,21; Mt 20,18; Mt 23,2; Mt 23,13...).

⁸⁴ Srov. Mrázek, s. 127.

⁸⁵ Srov. France, s. 324. WBC Mt, s. 215.

⁸⁶ Srov. WBC Mt, s. 215.

⁸⁷ Srov. France, s. 324.

⁸⁸ Srov. WBC Mt. s. 215–216.

Uvedený zákoník se ale nejeví být mužem *a priori* v opozici a představuje tak výjimku. Pro něj by pak platila Ježíšova slova o zákonících, kteří se stanou učedníky nebeského království jako o těch, kteří dovedou integrovat staré i nové poklady v harmonický celek (Mt 13,52).⁸⁹

V Lukášově verzi je „rušitelem tazatelem“ blíže neurčená osoba. Proto je Matoušovo zdůraznění, že jde o zákoníka, třeba brát vážněji, než si myslet, že Lukáš slovo úmyslně upravil, aby předešel nepříjemným konotacím u svých budoucích čtenářů.⁹⁰ Zde uvedený zákoník je první, který se s Ježíšem setkává osobně a rovnou reaguje kladně, chce být následovníkem.⁹¹

Pojem „Učitel“⁹² užitý pro oslovení Ježíše je možné nahlížet jako uctivé označení, běžné v tehdejšímu světě, kdy si učedníci sami vybírali svého vzdělavatele, ale vzhledem ke Kristu se v současném bádání tento titul klasifikuje jako tzv. „nízká christologie“. Oslovení „Učitel“ je u Matouše v jiné funkci než u Marka. U Matouše tento titul z Ježíšových blízkých užívá jen apoštol Jidáš, který vyslovuje jeho hebrejskou variantu „Rabbi“ (srov. Mt 26,25; Mt 26,49), zatímco u Marka tento titul nemá negativní konotace (Mk 4,38; Mk 9,38; Mk 10,35;...).⁹³

Biblisté nejsou ve shodě, zda je možné chápat zákoníkův návrh jen jako prosbu o společnou cestu na druhou stranu, tedy ne rovnou jako definitivní závazek⁹⁴, anebo zda muž vyjadřuje velkou ochotu doprovázet Ježíše a učit se jeho způsobu života, na což by poukazovalo užití pojmu *akolouthein* „následovat“.⁹⁵ Zákoník zřejmě zkoumal i jiné učitele a nyní sděluje Učiteli,

⁸⁹ Srov. France, s. 325–326.

⁹⁰ Srov. ZEC, s. 304–305.

⁹¹ Srov. Mrázek, s. 127–128.

⁹² Srov. SP Mt, s. 144.

⁹³ Srov. France, s. 326. WBC Mt, s. 215–216.

⁹⁴ Srov. France, s. 325–326.

⁹⁵ Srov. WBC Mt, s. 215–216. ZEC, s. 304–305.

možná i s podtónem jisté hrdosti: „Ježíši, dnes je tvůj šťastný den. Rozhodl jsem se, být tvým učedníkem.“⁹⁶

Verš 20.:

A řekl mu Ježíš: „Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil.“

Ježíšova odpověď zákoníkovi je některými biblisty vykládána ve spojitosti s předchozím veršem, aby byla více zvýrazněna jejich souvislost. Zůstává dodnes otázkou, jak vyložit Kristovu reakci. Většina badatelů hledí na výrok jako na negativní odpověď⁹⁷, ale jsou i tací, kteří hledí na Ježíšova slova v pozitivním smyslu jako na vytyčení další cesty.⁹⁸

Ježíš nehledá jen dočasné následovníky, ale vyžaduje absolutní perspektivu. Ukazuje zákoníkovi na jeho polovičitost a přibližuje mu skutečný dosah jeho touhy být s ním. Barvitě (možná pomocí tehdy běžného přísloví o liškách a ptácích) onomu muži sděluje pravdu o domovech zvířat a skutečnosti, že on nic takového nemá. Obrat „Syn člověka nemá, kam by hlavu složil“ je dokladem Ježíšova potulného života a služby (Mt 2,13–14; Mt 12,15; Mt 15,21; Mt 16,1–4); podobně jednal i Pavel (1 Kor 4,11), možná i pro stálé riziko odporu a pronásledování. Celý verš je shrnutím Ježíšova životního stylu i stylu jeho následovníků.⁹⁹ Není a nikdy nebude usazený, komfortní život pro toho, kdo chce opravdově *imitovat* Krista.¹⁰⁰ Tak Ježíš dodává k zákoníkově ochotné deklaraci šokující prohloubení: „Jsi ochoten zajít až tak daleko?“ Ježíš z Nazareta nechce povrchní závazek, ale rovnou sděluje každému, kdo jej chce

⁹⁶ Srov. ZEC, s. 304–305.

⁹⁷ Srov. France, s. 326. ZEC, s. 305. WBC Mt, s. 216–217.

⁹⁸ Srov. Mrázek, s. 128.

⁹⁹ Srov. SP Mt, s. 144.

¹⁰⁰ Srov. WBC Lk, s. 544.

následovat že si musí napřed vyčíslit náklady a poté se radikálně vydat (Lk 14,25–35 „Kdo neneše svůj kříž, není mne hoden.“).¹⁰¹

Nemusíme nutně hledět na Ježíše jako na někoho, kdo absolutně odmítá zajištění, ale jako na toho, kdo je ochoten putovat i za tvrdých podmínek a vyžaduje stejnou disponibilitu i od svých nejbližších. Skutečnosti, že Ježíš měl „kam hlavu složit“, nasvědčuje i fakt zachycený Písmem (např. Mt 21,17 – Betanie). Ježíš, když rozesílá své učedníky (Mt 10,11), předpokládá jejich schopnost nalézt si ubytování.¹⁰²

Titul Syn člověka je na tomto místě Matoušem použit prvně. Badatelé zvažují, zda je zde ve funkci prostého opisu osobního zájmena „já“¹⁰³, nebo označuje Kristovo lidství¹⁰⁴, anebo poukazuje na skryté Pánovo božství¹⁰⁵. Poslední význam Pánových slov je spíš duchovní než literární a dle autora práce nejlépe vystihuje plné poselství titulu Syn člověka zde.

Pro úplnost je připojen i více alegorický výklad od Silvana Faustiho a autorů Malého stuttgartského komentáře. Fausti vykládá pojem doupe i hnízdo symbolicky jako obraz matky, ze které člověk vstupujeme do tohoto světa. Matka je životem, jistotou, spokojeností. Ale kdo neopustí svou matku, připomíná italský jezuita, není Ježíše hoden (Mt 10,37). Syn člověka nemá na zemi poklady. Neboť kde je tvůj poklad, tam je i tvé srdce (Mt 6,19.21). Chudoba, na kterou ukazuje Ježíš, však také znamená velkou svobodu. Neboť chudoba vede k plné důvěře. Jen když je chudoba naší matkou, může být Bůh naším Otcem. Fausti silně zdůrazňuje, že život nestojí na věcech, ale na Bohu. Protože Ježíš nemá nic od nikoho, dostává všechno od svého Otce. Tuto

¹⁰¹ Srov. ZEC, s. 305.

¹⁰² Srov. France, s. 326.

¹⁰³ Srov. WBC Mt, s. 216–217.

¹⁰⁴ Srov. SP Mt, s. 144.

¹⁰⁵ Srov. ABD 6, s. 143.

„svobodu od potěšení“ dává Kristus i svým učedníkům. Podle chudoby budeme souzeni, uzavírá komentář Fausti.¹⁰⁶

Podle Malého stuttgartského komentáře Matouš tímto veršem připomíná své komunitě, že kdo se vydal za Ježíšem, nechal mnohé za sebou! Následováním nezískal jistotu a klid, naopak čeká jej bouře, uzavírá komentář.¹⁰⁷

Verš 21.:

Jiný pak z [jeho] učedníků mu řekl: „Pane, dovol mi prvně odejít a pohřbít mého otce!“

Druhý zájemce je rovněž rozhodnut k závazku a slovo „z jeho“ naznačuje, že je už v jistém smyslu v užším kontaktu s Pánem¹⁰⁸, ačkoli někteří badatelé nesouhlasí, míní, že nejlepší je nahlížet na tohoto „jiného“ učedníka jako člena širšího kruhu okolo Ježíše.¹⁰⁹ Jeho oslovení je oddanější. Někteří biblisté vnímají tuto rozmluvu učedníka (zájemce o učednictví) s Kristem jako modelovou pro kohokoliv, kdo se chce zapojit do Ježíšova poslání. Ale ani tento muž není později identifikován jako jeden ze Dvanácti. Slovo učedník je zde v opozici vůči davu, ale není u Matouše synonymem pro Dvanáct apoštolů. Učedník je tedy už ten, kdo uvažuje opustit dav.

Žádost muže z vyprávění se obvykle chápe jako prosba o splnění neodkladné povinnosti.¹¹⁰ Pohřeb se konal do jednoho dne od úmrtí, následné obřady zabraly většinou týden. Pohřeb byl posvátnou povinností nejstaršího syna (srov. Gen 50,5) a měl prioritu i před jinak tak důležitou modlitbou (srov. Lv 21,1–3). S ohledem na to, co Tóra prikazuje o cti, která má být rodičům prokazována (vycházející přímo ze 4. příkazu Desatera), je pohřeb svatou

¹⁰⁶ Srov. NEpMt, s. 156–157.

¹⁰⁷ Srov. LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše, Malý stuttgartský komentář*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 121.

¹⁰⁸ Srov. France, s. 328–329. WBC Mt, s. 217. SP Mt, s. 145.

¹⁰⁹ Srov. ZEC, s. 305–306.

¹¹⁰ Zde je vhodné připomenout, že jako muž z evangelia čelil šokující odpovědi, tak i prorok Ezechiel měl odepřeno oplakávat smrt své ženy (srov. Ez 24,15–24).

povinností, které je zproštěn leda nejvyšší kněz (Lv 21,10–11) a ti, kdo dali slib (Nm 6,6–7).¹¹¹ Proto se tento požadavek jeví rozumným a neproblematickým. Muž měl zájem vrátit se, což ukazuje i slovo „prvně“. Zde je vhodné připomenout, že žádný skutečný Žid by nejednal jinak. Proto Ježíšovo odmítnutí musí působit na čtenáře i posluchače nesmírně skandálně. Bailey ukazuje další úhel pohledu: kultury Blízkého východu neznají takový scénář. Kdyby otec právě zemřel, stěží by mohl být jeho nejstarší syn mimo dům.¹¹² Syn má povinnost bdít u umírajícího a připravovat vše pro přechodový pohřební rituál. Proto je možné, že se úryvek týká právě těchto příprav a očekávání blízké smrti. To pak mimo jiné znamená, že žádost učedníka je *ipso facto* časově neohraňovaná prosba o odložení následování.¹¹³

Tazatel oproti prvnímu muži nic neprohlašuje, rozumně žádá o odložení. Prosba je v určitém smyslu obdobná té, kterou vznáší Eliáš, jemuž je vyhověno (1 Král 19,19–21). Ježíš ale nedovoluje žádné přerušení jednou započatého díla.¹¹⁴

Verš 22.:

Ale Ježíš mu řekl: „Následuj mě a nech mrtvé pochovat své mrtvé!“

Ježíšova druhá odpověď je dle některých ještě tvrdším požadavkem než ten, který byl vznesen vůči prvnímu muži. Nicméně je také dobře možné, že Ježíš ťal do kulturního a náboženského očekávání své doby záměrně. Poukaz na ty, kteří dovedou opustit splnění synovských závazků, je právě tak jako existence samotné smrti křiklavý a nečekáný. Formulace ve 20. i tomto verši je epigramatická a chce naléhavě šokovat partnera v dialogu. Ježíšova kulturní „necitlivost“ je dána novostí a primátem šíření evangelia o nebeském

¹¹¹ Srov. ZEC, s. 305–306. WBC Mt, s. 217. Mrázek, s. 129; WBC Lk, s. 544n.

¹¹² Srov. France, s. 328–329. ZEC Mt, s. 305–306

¹¹³ Srov. France, s. 328–329.

¹¹⁴ Srov. NEpMt, s. 157.

království. Dokonce ani rodina nemá přednost (Mt 4,22; Mt 10,37; Mt 12,46–50; Mt 19,29).

Nahlížíme-li odpověď pomocí metaforického výkladu slova *nekros* „mrtvý“, zjišťujeme, že ve srovnání s těmi, kteří našli skutečný život v nebeském království, jsou ti, kdo zůstávají venku, „mrtví“. Toto čtení sice nemá podklad jinde v Novém zákoně, ale je pochopitelné, zvážíme-li výklad výroků typu „Kdo nalezne svůj život, ztratí jej; kdo ztratí svůj život pro mne, nalezne jej.“ (Mt 10,39).¹¹⁵

Hagner navrhuje, aby závěrečná Ježíšova slova „ať mrtví pochovávají své mrtvé“ byla chápána jako „ať duchovně mrtví pochovávají tělesně mrtvé“. Ale představa duchovní smrti byla pro Židy neznámá. Nicméně je také možné, že Řekové špatně pochopili aramejské slovo *lěmiqbar* „pohřbít“ jako slovo *liqabber* „pohřební zřízenec“. Pak by Ježíš vlastně řekl „nech pohřební zřízenec pochovávat své mrtvé“ (hledisko Perlese). Badatel Black zvažuje, zda nebylo chybně čteno aramejské *měťinîn* „váhavec/váhavý člověk“ jako *mîťîn* „mrtvý“. Kdyby tomu tak bylo, zněla by věta takto: „Nech váhavce pohřbít mrtvého.“ Nakonec zmiňme i Mansonův názor, který může být pravdě nejbližší, když spekuluje, zda větu nepřeložit ve smyslu: „Tato záležitost se vyřeší sama.“ Hagner svůj postoj doplňuje slovy, že četba verše, tak jak je nyní a interpretace slova *nekrús* jako duchovní smrti se jeví jako připojená teology.¹¹⁶

Biblista Osborne nabízí ještě propracovanější prezentaci možných výkladových hypotéz: 1. Jedná se o špatný překlad aramejského slova *měťinîn* „váhavec/váhavý člověk“, které je zaměněno za pojem *mîťîn* „mrtvý“ (Black). 2. Jde o aramejské přísloví – „Nech svůj dřívější život mrtvý za sebou“ (McNeil). 3. Původní aramejský text bylo možné číst: „Nechej hrobníky

¹¹⁵ Podobně i: Mt 16,25–26; Kol 2,13; Zj 3,1: „Vím o tvých skutcích – podle jména jsi živ, ale jsi mrtev.“

¹¹⁶ Srov. WBC Mt, s. 217–218.

pohřbívat mrtvé.“ (Günter). 4. Věta má referovat, že jde o povinnost vůči umírajícím rodičům, ne o povinnosti spojené se samotným pohřbem (Bailey). 5. Muž prosil Ježíše o uvolnění, aby mohl vykonat druhou fázi pohřebních obřadů. Kostí se po roce ukládaly do ossuaria (Byron). 6. Ježíš sám svůj výrok nahlížel v kontextu poslední, předmesiašské doby (srov. Ez 39,11–16). (Derrett) 7. „Nech duchovně mrtvé, pohřbívat tělesně mrtvé.“ (Schlatter). 8. Věta je míněna jako ostrá/tvrdá, jako tomu je v Mt 10,37 (Láska k rodičům až na druhém místě!). Ukazuje se tím, že ani největší povinnost nemůže odradit od následování Krista Ježíše (Kingsbury).

Dle Osborna je nejlepší volbou pro výklad Ježíšových slov skloubení 7. a 8. výkladového postoje. Ostatní návrhy totiž ředí sílu výroku, krom prvního, který biblista považuje za příliš hypotetický. Ježíš často užíval aforismy, vědom si jejich síly a zde chce ukázat šířku závazku učednictví.¹¹⁷

Učedníkovým zájmem je vždy život, ne smrt. Ať je tato metafora pochopena naslouchajícím ihned, či nikoliv, zůstává Kristova odpověď tvrdým odmítnutím synovských povinností, pakliže se staví nad povinnosti učednictví.¹¹⁸

Obvyklá zbožnost Židů by tento postoj vnímala jako přestoupení 4. přikázání, přitom jinde Ježíš toto přikázání potvrzuje (Mt 15,3–6; Mt 19,19).¹¹⁹ Žádný rabín by nejednal jako Ježíš. Ježíš často jednal „jako ten, kdo má moc a ne jako jejich zákoníci“ (Mt 7,29). Proto většina lidí netouží mít s Místrem „co dočinění“. Království nebeské patrně vyžaduje jistý stupeň fanatismu, který chce narušit běžný rytmus společenského života. Těžko si mohl Ježíš myslet, že učednictví někdy bude většinovou záležitostí. Skutečné učednictví zůstalo minoritním a masové nadšení z Kristovy nauky a uzdravování ustalo. Zůstalo jen nemnoho opravdových následovníků.

¹¹⁷ Srov. ZEC, s. 308.

¹¹⁸ Srov. France, s. 330–331. WBC Mt, s. 217–218.

¹¹⁹ Srov. Mrázek, s. 131.

„Mnoho je pozvaných, ale málo je vyvolených.“ (Mt 22,14; srov. také Mt 20,16: „Tak budou poslední první a první poslední“; Mt 7,14: „Těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu, a málokdo ji nalézá.“).¹²⁰

Ježíš popírá legitimitu učednickovy žádosti. Jeho počínání možná naznačuje, že nešlo ani tak o bezprostřední pohřeb otce, jako spíše o péči vůči umírajícímu otci. Ale i tuto péči Tóra vyžaduje. Proto, ať šlo o cokoliv ohledně pohřbu či smrti otce, je jakékoliv opomenutí v rozporu s Tórou. Z hlediska povolání je však evidentní, že čím delší je otálení, tím záporněji zní Ježíšova reakce. Neboť povolání k učednictví je absolutně první a vyžaduje i nesplnění všech jiných předpisů.¹²¹

V závěru nabízím ještě více spirituální výklad verše od Faustiho a Mrázka. Fausti ozřejmuje nelehký a každého se týkající verš následovně. Kdo postaví jakoukoliv náklonnost před Pána, ten je už mrtev. Jen Pán může naplnit život člověka. Jeho povolání je darem pro mě a je to dar neodvolatelný (Řím 11,29). Když je něco postaveno výše než Pán, má každý vztah příchut' smrti.¹²²

Mrázek usuzuje, že v tomto výroku nejde ani tak o vůli rodičů, kteří mohou něco při/zakázat, ale o setkání se smrtí. Smrt vytrhuje z běžného rytmu uvažování a přivádí na jinou rovinu. Zde se ukáže, na které rovině má učedník svůj vztah následování Ježíše. Ježíš nahlíží následování či nenásledování jako otázku života a smrti. Následovat Ježíše se týká života a pohřeb se týká jen smrti. Ježíšův drsný a výmluvný aforismus o „mrtvých, kteří pohřbívají své mrtvé“ lze přenést na mnoho situací. Mrázek poukazuje na nebezpečnou zahleděnost do minulosti, hovoření jen o tom, co bylo, o víře, která nevěří v budoucnost.

Pro učedníka mohla výzva znamenat také toto: „Mrtví rodiče už tě na nic nepotřebují. Nech je hrobníkům.“ Svým dotazem přidává druhý učedník

¹²⁰ Srov. France, s. 330–331.

¹²¹ Srov. WBC Mt, s. 217–218.

¹²² NEpMt, s. 157.

k tématu povolání rozměr života a smrti. Oproti útulné noře se nabízí namáhavá cesta, kdy je člověk nepochopen i svou rodinou, zůstávající na břehu. Při plavbě, která je před každým učedníkem, jde o život, zato na pevnině se jen pohřbívá.¹²³

5.2. Vybrané výklady Otců

Pro srovnání a jako důkaz, že výklad textů – dnes více rozumový – byl v prvních staletích křesťanské éry silněji alegoricko-praktický¹²⁴, připojuji několik tematických citátů starých křesťanských autorů. Dnešní badatelé nechávají morální apel a skutečnost, že Písmo se týká každého jednotlivce, poněkud více stranou než první otcové. To je dobře patrné v knize *Ancient Christian Commentary on Scripture*¹²⁵, která tvoří jakousi chrestomatii k jednotlivým biblickým veršům:

Verš 18 – Jít na druhou stranu.

„Všimni si ještě jednou jeho svobody od přetvářky. Rozkázal d'áblům neprozrazovat jeho identitu. Prikázal zástupům odejít (tj. zástupu démonů z posedlého člověka). V tomto jednání cvičil všechny své následovníky v sebeovládání a učil je nedělat něco jen na ukázkou. V ten samý čas mlčel vůči nenávisti utrhačů. On tímto ukázal, že nebyl jen lékař těl, ale také duší a učitel trpělivosti. On prokázal svým prvním uzdravením jejich nemoci a potom je učil nedělat nic jen pro prázdny zájem. Zástupy během toho lnuly k němu, milovaly jej, žasly nad ním, toužily být s ním.

¹²³ Srov. Mrázek, s. 131.

¹²⁴ Augustin Dánský říká: „Literní smysl učí, co se stalo, alegorický, v co věřit, morální, jak jednat, a analogický, v co doufat.“ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi*. Praha: Zvon, 1996, 67.

¹²⁵ SIMONETTI, Manlio. *Ancient Christian Commentary on Scripture. Matthew 1–13*. Downers Grove: Inter Varsity Press, 2001. Dále jen ACCS.

Kdo by chtěl opustit toho, který dělá takové zázraky? Kdo by se chtěl zdržovat tady, když už jen letmý pohled jeho tváře a úst konal takové věci?“¹²⁶

Zlatoušlý Jan, Evangelium podle Matouše, Homilie 27.2.

Verš 19 – Zákoník slibuje, že bude následovat Ježíše.

„Zákoníkovo vyznání je jistě rychlé, ale pyšné. Pán jde trpět. Jde k poslednímu utrpení. Je lidská křehkost skutečně připravena následovat ho, kamkoliv půjde? Je to více bláznovský předpoklad než vyznání víry. Později řekne Pán Petrovi, když mu bude on říkat, že s ním půjde kamkoliv: „Kam já jdu, tam nyní ty nejsi schopen jít...“ A když Petr tvrdohlavě stojí na svém a říká, že ani smrt je nerozdělí, slyší od Pána, že jej třikrát zapře.

Petr byl odmítnut, jak to bylo, pro svou pýchu. A tak ten, který slíbil Kristu, že se od něj neodtrhne ani při smrti, byl odtržen od jeho společenství bezvýznamnou otázkou služebné.“¹²⁷

Maxim Turínský, Kázání 41.3.

Verš 20 – Nemá, kam by hlavu složil.

„Josef a Daniel sloužili jako otroci, ale vy nejste otroky nikoho, nakolik sdílíte službu, jakou měl Kristus, který byl svobodný od podrobení světa. Můžeš následovat Pánův vzor. On chodil v pokoře a neznámosti. Neměl pevný domov. Syn člověka neměl, kam s hlavou. On je prostý, tak jako jeho oblečení. On neuplatňoval žádné právo moci ani nad svými následovníky. Zkrátka, i když věděl o svém království, ponížil se, jsa králem.“¹²⁸

Tertulián, O idolatrii 18.4–5.

¹²⁶ ACCS, s. 165.

¹²⁷ ACCS, s. 166.

¹²⁸ ACCS, s. 166.

Verš 21 – Učedník prosí, aby mohl pohřbít svého otce.

„Na tomto místě je položena otázka, zda má přednost úcta k Bohu nebo úcta člověka ke svým rodičům. Kde jsou dvě věci v konfliktu, je nutné se přidržet jednoho a zavrhnout druhé, zvláště když úcta k rodičům jde proti Boží vůli. Zbožnost vyžaduje dávat na první místo Boha před všechny jiné věci, kterých si ceníme. Tímto způsobem nedopadneme, že budeme, tak jako Kain, dávat Boha na druhotné místo. Podobným způsobem, Starý zákon zakazoval kněžím přibližovat se k mrtvolám a nařizoval jim držet se dál od služeb vlastní rodině a nepodléhat přílišné tělesné náklonnosti.

Ale zatímco zákon myslí na stinné stránky, Kristus učí zcela transparentním a nezakrytým způsobem. Kdo chce sloužit Bohu, ten si nesmí nechat jakékoli lidské vazby, aby se mu staly výmluvou, že z vytíženosti nemůže následovat Krista. Sám Kristus, kvůli prospěchu těch, kteří byli s ním, dokonce odmítá svou vlastní matku a bratry a říká: „Kdo je má matka a kdo jsou mí bratři?“¹²⁹

Cyril Alexandrijský, Fragment 98.

Verš 22 – Nech mrtvé pochovávat mrtvé.

„Prohlášení ‚Nech mrtvé, ať pochovávají mrtvé‘ znamená duchovně mrtvé. Nemař čas nad mrtvými věcmi. Ty jsi odložil nemorálnost, nečistotu, zlé touhy pryč. Odtrhni se od nich jako od mrtvého těla.

Ale jeví se jako nenormální, že Spasitel nedovoluje učedníkovi pohřbít otce, jeví se to nehumánní. Ale Ježíš ve skutečnosti nezakazuje lidem pohřbívat mrtvé, ale raději klade do popředí kázání o Království nebeském, které lidi oživuje.“¹³⁰

Origenes, Fragment 161.

¹²⁹ ACCS, s. 166–167.

¹³⁰ ACCS, s. 167.

Studiem se ukázalo, že i nemnoho veršů může mít opravdu velký duchovní náboj. Ten ale může zůstat přehlédnut, když čteme Písmo podobným stylem jako denní tisk či internetové zpravodajství. Jedna informace pak vytlačuje druhou, a člověk získává dojem, nikoliv vzdálený tomu, který kdysi zakusil Kazatel – „marnost nad marnost“.

Je třeba se zastavit nad každým slovem zvlášť, zvažovat jeho význam v kontextech minulých (Ježíšovy posluchači, pramen Q, Matoušovo evangelium) a ptát se na porozumění „otců“. Abychom z inspirovaného textu vyzískali maximum „duchovního nektaru“, je třeba nechat jej v plnosti působit na celou bytost. Cesta vedoucí ke kýženému cíli, často začíná získáním, urovnáním a konzervováním biblických poznatků v zákoutích srdce. Až ve chvíli, kdy se začneme nerozděleně zabývat detailním rozborem textu a všech skutečností s ním spojených, vynikne jeho celková údernost a jednoznačnost: „Bud' Pán, nebo nic. U Ježíšova učedníka není pro falešně milosrdné kompromisy místo.“

Závěr

Nejednoho pisatele textu může jímat zmar různého druhu, když klade bříška otláčených prstů na černé destičky vzdorující klávesnice a snaží se vystihnout jádro svého lopocení. Může tesknit jak pro skutečnost, že práce je příliš povrchní, či proto, že hloubku, kterou snad vytušil, není schopen zformulovat a předat dál. Může být zachvácen pýchou (To je ale práce!), nebo také falešnou pokorou (To je ale práce...). Obojí záchvat zůstává lichým, neboť jen Jediným má být jedinec uchvácen. Tyto a jiné smutky zakouší rovněž autor této práce – jakýsi rádoby dobrý taky trochu učedník. Co sdělit? Jakou větu si má případný (nebohý) čtenář pamatovat tak, aby za textem vytušil vztah, zápas o poznání? Co má být tím hlavním poselstvím tiskové černi schované pod vznešeným názvem *Ježíšovy výroky o povolání v Matoušově evangeliu*? Stačí nyní konstatovat, že práce dovedla autora k hlubšímu zakoušení Písma a jeho poselství? Je dobře, že existuje snad větší zručnost ve vyhledávání informací obratnost v uvádění citací? Dovedla lopota k hlubší oraci a adoraci? Bylo by třeba básníka, aby oděl zkušenost autora adekvátním prostorem písmenek.

Potvrdilo se snad i touto prací, že Ježíš na této zemi mluvil a měl eminentní zájem překvapovat své posluchače. Mistr hovořil často nečekaně přímo a ještě častěji nad očekávání nepohodlně. Za svá slova a podle svých slov také jako „umlčené“ Slovo tiše a bolestně skonal. A co je ještě pozoruhodnější – dodnes se najdou tací, kteří zkoušejí věřit i Jeho tvrdé řeči o tom že vstal z krajiny mrtvých, usedl u Otce a nyní velmi taktním způsobem kráčí jako *Rabbi* i v naší české kotlině, ba hledá, kdo by šel tou cestou za ním. Kristus svým životem i slovem zjevil Otcovu lásku a úplnost jeho sebedarování.

To, co Matouš, ať celník, či někdo jiný sepsal pro mořský písek a hvězdy nebes, dodnes působí u mnohých, co mají opravdu lidské útroby stažení trávicího ústrojí a následně ztrátu rovnováhy tváří v tvář Synu člověka. Matouš

skrze proraženou dlaň svého Mistra prostupuje kopím svého pera do srdcí čtenářů a zve je nejen ke konstataci a kupení faktů, vršení hypotéz o struktuře spisu či bravurním znalostem *hapaxů*, ale právě k holému, syrovému a nepohodlnému učednictví. Jediným garantem bohatství na této pouti zůstává Kristova chudoba. Zde už jinak nerozhoditelný autor teze zakoušel mírnou rozladěnost a připadal si jako ten, který čeká v pohodlném křesle ordinace dentisty na nepohodlný zákrok jeho divotvorných nástrojů. Snad nešlo skutečně Matoušovi a jeho nejbližším o to, abych opravdu podle jeho svědectví sám poznal Krista, a nedej Bože, ještě podle toho i smýšlel a jednal? „Kde je zde prostor pro demokracii, svobodu volby a právo na sebeurčení?“, volal jsem. „Kam se poděla politická korektnost a disktrétní chození okolo horké kaše?“ Po napjatém tichu a mnoha rozbřescích došlo k ujasnění. Matouš nehledá jen čtenáře, ale shání *jen* učedníky. Nechce získávat *jen* obdivovatele, všudypřítomné roztleskávače biblických vět, ale *oranty* a *kolaboranty* pro Jeho království. Že by křeč nitra po tomto staronovém zjištění ustoupila, o tom nemůže být řeč. Naopak, vše se vyostřilo vzpomínkou na mnoho svatých učedníků, kteří vzali Matouše a jeho Krista vážně. Teskně se vzpomínalo na Terezii z Liseux, co svým ohnivým srdcem prolétala jako pták všechna misijní území, byť zachovala stabilitu svého francouzského hnízda. Nepodařilo se zahnat ani obraz odvážného až děsivého Xavera, který přestál nejednu bouři na moři v lodi i mimo ni a zůstal nezdolně věrný Kapitánu, aby se dočkal absolutního úsvitu na Východě. Autorovi nedala klid ani jakási Matka, jež i v temné *polární* noci své duše nespustila svou ruku z pluhu a nevymanila se ze jha, které kdysi přijala. To ona orala brázdu lásky tou největší Láskou v maximální bídě dusné Indie a opustila své mrtvé, aby pochovávala *cizí* mrtvé. Svatí opět ukázali plnější význam antického textu.

Nadšen i zneklidněn tématem, které majestátně prchalo z nadvlády rozumu do prostoru neuchopitelná, a zvalo k zašeptání nebezpečné věty „budu Tě

následovat kamkoliv...“, si byl autor stále více jist, že komentovat je možné cokoliv, že mluvit se dá i o ničem, ale mlčet je možné jen o něčem. Tato skutečnost se prokázala jako hlavní ve spirituálním poselství *logií*. Nejde jen o jejich znalost, o analýzu, ale o zakoušení. Zde snad by Ignác z Loyoly zajásal, napadne nás. Mohu říci mnoho o několika řeckých slovech, ale málo podle nich dovedu žít.

Dalším podnětem, který sama práce darovala pisateli, bylo prohloubení náhledu na text. Jsem jako zákoník, který chce Ježíše opravdu následovat, nebo nakonec *vyzraji* v muže, který bude notoricky v opozici vůči Jeho učení (nebo alespoň vůči jeho části)? Nechám evangelium jen minulosti a tak pomalu vstoupím do společenství těch, pro které Ježíš BYL, čímž opustím ty, pro které Ježíš stále JE..., nebo vytrvám v cestě se společenstvím bláznů pro Krista? Umím pochovat svou minulost tak, aby z ní byla dobrá půda pro další generace, nebo zamořuji svou tlející existencí povrch ráje? Lpím na noře komfortu, hnízím se ve světě, rozkoši, emocích, milých vztazích, nebo vzlétám k Tvůrci nebeské klenby, abych mu vzdával chválu?

Autor si připadal být odvážným, ale když zjistil, na co si troufá, málem si netroufal pokračovat. Jen matně si připomínal heslo *pertransire benefaciendo*, pod jehož ochranou zápasil sedm let a zvažoval, zda skutečně putuje a koná dobro. Nechtěl, aby jeho život byl jen potulkou, zvláště když potkával spousty tuláků, nechtěl být dalším etablovaným snílkem. Avšak *blahoslavenství* mu stále nepřipadala (a ani nyní vždy nepřipadají) jako lákavá mapa života. Přesná, to ano, ale lákavá jen střídavě. To, co napsal Dietrich Bonhoeffer „Laciná milost je kázání odpuštění bez požadavku pokání, křtu bez církevní kázně, společenství večeře Páně bez vyznání hříchů. Laciná milost je milost bez uřednictví. Milost bez kříže, milost bez Ježíše Krista.“ se jevilo jako na míru ušité právě pisateli práce. Chtěl by dobře žít, ale nemusel se o to snažit. Katolická robotika zvykové víry je však obor v posledních desetiletích velmi

uvádající, a jak se ukazuje, život z víry je ta nejmodernější technologie (milovat a myslet). Proto byla nakonec mapa *podle Matouše* včetně jeho *makarioi* shledána jako sice pro Evropana hédonistu náročná, vyžadující stále hlubší nazírání, ale také jako jediná živoucí.

Není jiná cesta než křížová, služebník není nad Pána. „Chceš vynikat? Služ!“ „Máš rád Horu proměnění? Zvykej si i na Golgotu!“ ozývalo se při uvažování nad tematikou povolání. Kdo mnoho dostal, od toho se mnoho očekává... Jsme jen služebníci, udělali jsme... To, co zaznělo u jezera nebo na cestě do Jeruzaléma, je šeptáno přílivem moře i prachem cesty do ucha každému a šťastným je ten, kdo našel svou drahocennou perlu. Mírou učednictví je Kristus, nikdo jiný. Mistrova tajemná slova, to není jen pokus o dobrý katolický vtíp, či návod na celoživotní sebetryznění, které mi musí zasloužit nebe. Kardinál Dolan řekl na adresu následování: „Někdy se zdá, jako bychom si mysleli, že si Ježíš dělal legraci, když mluvil o ceně učednictví, jakou je samota, frustrace, protivenství, znechucení, obět' a utrpení. Moudrý muž ví, do čeho jde, a stejně tak ví, čeho se musí vzdát. Zejména žité sexuality, kariéry, slávy, popularity, tepla a opory manželky a rodiny a též hromady peněz.“ Avšak uskutečnit reklamní kampaň na sebezápor nabízený v kříži, svatých, blahoslavenstvích a zjevný v dalších katolických indiciích, jeví se jako na výsost nepohodlné. Stále získávat i opouštět Betanie... Růst v chudobě ducha, růst v *nic* nevlastnění. Mít stále více tohoto *nada* a ze svého bohatství marnotratně rozdávat vhod i nevhod okolí. „Běda mi, kdybych nekázal.“

Spiritualizace a přijetí slov vedoucích k Učíteli spirituální teologie ukazuje v posledku na nutnou a neustálou proměnu srdce, ke které však autor teze sotva vytrvale kráčí. Zůstává proto jeho přáním, aby byl mnohými přestížen v naději, že bude jejich příkladem následně stržen a dá se konečně do běhu jako skutečný vytrvalý a nakonec blahoslavený, ověnčený *homo viator*.

(Sir 2,1–6; Iz 50,4b; Jan 21,17b)

Seznam použitých zkratek

ABD (1 až 6)	Anchor Bible (Yale) Dictionary (díl 1 až 6)
ACCS	Ancient Christian Commentary on Scripture
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
B 21	Bible pro 21. století
BA	Biblický atlas
BK	Bible kralická (1613)
CE	Catholic Encyclopedia
ČEKKNZ	Český ekumenický komentář k Novému zákonu
ČEP	Český ekumenický překlad Bible
ČKP	Český katolický překlad Bible
ČSP	Český studijní překlad Bible
France	The Gospel of Matthew (France R. T.)
JB	Jeruzalémská bible
JBrož	Jaroslav Brož
Mrázek	Jiří Mrázek
KJV	King James Bible
NBS	Nový biblický slovník
NICNT	New International Commentary on the New Testament
NKJ	New King James Bible
n.	následující strana
nn.	následující strany
NZ	Nový zákon
par.	paralela
PBK	Papežská biblická komise
SBT	Slovník biblické teologie

s.	strana
ss.	strany
SdqE	Sinossi dei quattro vangeli (Poppi)
NEpMt	Nad Evangelieim podle Matouše (Fausti)
NBS	Nový biblické slovník (Douglas)
SHCB	Skora – Hejčl – Col Bible (1947)
SNZ	Slovník novozákonní řečtiny (Ladislav Tichý)
SP Lk	Sacra Pagina, Lukáš
SP Mt	Sacra Pagina, Matouš (Harrington)
srov.	srovnej
SZ	Starý zákon
tj.	to je
UdNZ	Úvod do Nového zákona (Carson a Moo, 2008)
v.	verš
vv.	verše
WBC Lk	Word Biblical Commentary (kom. k Ev. sv. Lukáše)
WBC Mt	Word Biblical Commentary (kom. k Ev. sv. Matouše)
ZEC	Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament (Osborne)

Seznam pramenů a literatury

Biblický text (edice a překlady):

Bible - Český studijní překlad. Přeložil KRCHŇÁK, Michal a kolektiv. Praha: Křesťanská misijní společnost, 2009.

Bible kralická. Aneb všecka Svatá Písma Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání kralického z roku 1613. Nevročeno.

Český ekumenický překlad. Přeložily ekumenické komise pro Starý a Nový zákon. 17. (8. Opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2009.

Jeruzalémská bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. První vydání. Přeložili HALAS, František Xaver a HALASOVÁ, Dagmar. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2009.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. (Český katolický překlad). Přeložil BOGNER, Václav a kolektiv. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Řecko-český Nový zákon. – Novum testamentum graece. Nestle-Aland, 27. vyd. – Nový zákon. Český ekumenický překlad. – Slovník novozákonní řečtiny. Ladislav Tichý. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

Synopsis of the Four Gospels. Greek-English Edition of the Synopsis Quattuor Evangeliorum. – The Greek Text of Nestle-Aland 26th Edition. – Greek New Testament 3rd Edition (Corrected). – The English Text is the Second Edition of the Revised Standard Version. Ninth Edition. Edited by ALAND, Kurt. Germany: Biblia-Druck Stuttgart, 1989.

The Holy Bible. King James Bible. Peabody: Hendrickson Publishers, 2011.

The Holy Bible, New King James Bible. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1982.

Ostatní literatura:

BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. Páté, upravené vydání. Praha: Koniasch Latin press, 2009.

BROWN, Raymond E. *An Introduction to the New Testament*. New York: Doubleday, 1997.

BROWN, Raymond E. *Ježíš v pohledu Nového zákona. Úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998.

BROŽ, Jaroslav. *Evangelium podle sv. Matouše*. Nepublikované skripta, Praha: Katolická teologická fakulta, nevročeno.

BROŽ, Jaroslav. *Metodologie exegeze – přehled*. Nepublikovaná skripta, Praha: Katolická teologická fakulta, nevročeno.

BROŽ, Jaroslav. *Synoptická otázka*. Nepublikovaná skripta, Praha: Katolická teologická fakulta, nevročeno.

CARSON, Donald A.; MOO, Douglas, J. *Úvod do Nového zákona*. Praha: Návrat domů, 2008.

DORMEYER, Detlev. *Das Neue Testament in Rahm der Antiken Literaturgeschichte: eine Eiführung*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1993.

DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996.

DUFOUR, Xavier, Leon. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991.

DUS, Jan A. POKORNÝ, Petr. *Neznámá evangelia. Novozákonní apokryfy I*. Praha: Vyšehrad, 2001.

FAUSTI, Silvano. *Nad Evangeliem podle Lukáše. Porozumět Božímu Slovu*. Praha: Paulínky, 2011.

FAUSTI, Silvano. *Nad Evangeliem podle Matouše. Porozumět Božímu Slovu*. Praha: Paulínky, 2009.

FRANCE, R. T. *The Gospel of Matthew, New International Commentary on the New Testament*, Michigan: Eerdmans, 2007.

FREEDMAN, David, Noel, ed. *The Anchor Bible Dictionary*. New York: Doubleday, 1992.

HAGNER, Donald, A. *Word Biblical Commentary, volume 33A, Matthew 1–13*. Dallas: Word Books, 1993.

HARRINGTON, Daniel, J. *Sacra Pagina. Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

CHARLESWORTH, James, H. *Ježíš a svitky od mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad, 1993.

JOHNSON, Luke, T. *Sacra Pagina. Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

KURT, Aland. *Synopsis of The four Gospels. Greek-English Edition*. Ninth Edition. Stuttgart: Biblia-Druck, 1989.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše, Malý stuttgartský komentář*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

OSBORNE, Grant, R. *Matthew. Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament*, Michigan: Zondervan, 2010.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Inspirace a pravda Písma svatého*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad bible v církvi*. Praha: Zvon, 1996.

POPPI, Angelico. *Sinossi dei quattro vangeli. Introduzione e commento*. Padova: Messaggero di s. Antonio, 1990.

PORSCH, Felix. *Mnoho hlasů jedna víra*. Praha: Zvon, 1993.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Čtvrté vydání. Praha – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství a Krystal OP, 2010.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008.

SIMONETTI, Manlio. *Ancient Christian Commentary on Scripture. Matthew 1–13*. Downers Grove: Inter Varsity Press, 2001.

STUBHANN, Mattias, ed. *Encyklopedie bible, A-L*. Bratislava: Gemini, 1992.

TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*, 2. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2001.

TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. 2. přepracované vydání. Svitavy: Trinitas, 2003.

VLKOVÁ, Gabriela, Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské. Všeobecný úvod do Písma svatého*. 2. upravené vydání. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2007.

ZERWICK, Max – GROSVENOR, Mary. *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*. 5. vyd. Roma: 1996.

ZEVINI, Giorgio – CARBA, Pier, Giordano. *Lecito divina, , všední dny liturgického mezidobí 9. (9.–17. týden roční cyklus 1)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Elektronické zdroje:

Biblegateway [2015-12-10]. <<https://www.biblegateway.com>>

Biblestudytools.com [2015-12-10]. <<http://www.biblestudytools.com>>

Bibleinfo [2016-1-19]. <<http://www.bibleinfo.com/cs/questions/bible-fakta-maličkosti>>

Catholic Encyclopedia [2016-1-19]. <<http://newadwent.org>>

Dawar 3 – The Scripture Study Tool

A Textual commentary on the Greek New Testament [2016-1-19].
<<http://tcgnt.blogspot.cz>>

Theopedia. An encyclopedia of Biblical Christianity [2016-1-18].
<<http://www.theopedia.com>>